№ 244 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 244

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Հինգշաբթի, նոյեմբերի 4-ին Կովկասեան Կայսերական Գիւղատնտեսական Ընկերութեան դահլիճում կայանալու է

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ընդհանուր ժողովը։

Զբաղմունքի առարկաներ.
1. Ինստրուկտորական գործունէութիւնը Ղազախի, Ալէքսանդրապոլի և Ախալքալաքի շրջաններում. զեկուցում Աթանասեանի։
2. Ընկերութեան ամառնային ձեռնարկութիւնները այլ տեղերում։
3. Հերթական խնդիրներ։
Սկիզբը երեկ. ժամը 7-ին։ Կարող են ներկայ լինել նաև հիւրեր։ ա. (ա.օ.) 1238. 2—1

ԱՐԹՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

Շատ տեղերից գանգատներ ենք լսում, որ մտաւոր-հասարակական կեանքը մեր քաղաքներում թոյլ արտադրութիւններ ունի և մարդիկ զգում են իրանց չափազանց մոռացված և հիասթափված վիճակի մէջ։

Ամեն տեղ նկատված է, որ ձմեռը մարդիկ պատահելով միմեանց հետ զանազան ասպարէզներում, շփվելով իրար հետ հասարակական հիմնարկութիւնների մէջ յաճախ կազմակերպում են յատուկ համախմբումներ մտաւոր և բարոյական իրանց պահանջներին բաւարարութիւն տալու։ Նրանք հրաւիրում են զանազան ընթացիկ հարցերը առիթով խորհրդակցութիւններ, կազմակերպում են գեղարուեստական զուարճութիւններ, դասախօսութիւններ, զրոյցներ, մտաշահ երեկոյթներ և այլն։

Ներկայ ձմեռվայ համար մինչև այժմ քիչ նախապատրաստական գործունէութիւն է նկատվում մեր կեանքի մէջ մանաւանդ գաւառական շրջաններում։

Բայց այդպէս շարունակել չէ կարելի։

Ինտելիգենտ անձեր, որոնք շատ ու քիչ թւով գոյութիւն ունեն մեր երկրի զանազան տեղերում, պարտաւոր են աւելի ներգործական դեր ընդունել իրանց վրա, քան այդ նկատվում է ներկայումս, և վերջ տան այն թմրած տրամադրութեան, որ սպառնում է վտանգել հասարակական կեանքը։

Թմրութիւնը մի սոսկալի դժբաղդութիւն է, երբ նա վարակում է ազգաբնակութեան մեծ խաւերը և դառնում է յարատև։ Նա կը խեղդէ գիտակցական և կենդանի շարժումները իրականութեան մէջ, առաջ բերելով անտարբերութիւն և մեռելութիւն հասարակական կեանքի մէջ։

Այդ թմրութեան դէմ պէտք է մաքառել և երբէք թոյլ չը տալ, որ նա տիրանայ որևէ տեղում, որովհետև նրա ճնշումը չափազանց ծանր ոյժով է իջնում մարդկային մասսաների վրա և մի սարսափելի կապարեայ ծածկոցով խեղդում է հոգու թռիչքները, սրտի գեղմունքները, մտքի սաւառնումները։

Մեր ինտելիգենտ ոյժերը, զանցառութեան տալով մտաւոր բարոյական խնդիրները, կամաց կամաց պատրաստում են գերեզմանից և իրանց համար, որովհետև հոգեկան աշխարհը կարօտ է մշտական բեղմնաւոր աշխատանքի և վերակազդուրման՝ կանոնաւոր, յարատև և անընդհատ զարգացման համար։ Այլապէս նա կը լճանայ և այլևս անկարող կը լինի իր մխիթարիչ և ամփոփիչ դերը կատարելու։

Արթնութեան պահանջը — դա կեանքի գոյութեան և առաջադիմութեան պահանջն է։

Եւ ով ուզում է վաղը բարգաւաճ և արդիւնարար կեանք ունենալ, նա այսօր պէտք է լրջօրէն աշխատէ թարմացնելու կեանքի հոսանքները և թոյլ չը տալու, որ թմրութիւնը տիրի մտաւոր և բարոյական ասպարէզներում։

Ձմեռը, մարդկանց համախմբման այդ ժամանակամիջոցը, կարող է նպաստել շինարար գործի, եթէ մարդիկ սթափվեն իրանց անհոգութիւնից, ծուլութիւնից և անփութութիւնից ոտք դնելու դրական գործունէութեան ճանապարհի վրա։

Գործունէութեան ուղիները և եղանակները բազմազան են։

Թող միայն մարդիկ ցանկանան գործել, նրանք կը գտնեն բազմաթիւ շաւիղներ իրանց ոյժերի գործադրութեան համար։

Ա. Քալանթար

ԼԵՎ ՏՈԼՍՏՈՅԻ ԱՌԱՆՁՆԱՆԱԼԸ

Կալուգա, 1 նոյեմբերի

Տոլստոյն եկաւ Օպտինա անապատը գիշերային գնացքով բժշկի հետ։ Գիշերելով, Տոլստոյն առաւօտեան դիմեց կառքով Շամորդինի վանքը քրոջ մօտ, խոստանալով վերադառնալ Օպտինա անապատը։

Տոլստոյը գալով քրոջ մօտ Շամորդինի վանքը՝ բժշկի և իր դուստր Ալէքսանդրայի ուղեկցութեամբ, երէկ մեկնեց Կօզելսկ։ Լրացուցիչ տեղեկութիւնների համաձայն, երէկ նա բժշկի ուղեկցութեամբ առաւօտեան Կօզելսկ կայարանից դուրս է եկել դէպի Բելեվ։ (Հ. Գ.)

Տուլա, 1 նոյեմբերի

Տոլստոյը, որ գնում էր Ռեազան-Ուրալ երկաթուղագծով և աղջկայ ու բժիշկ Մակովէցկիի հետ, ճանապարհին հիւանդացաւ և Աստապովօ կայարանում իջաւ գնացքից։ Հիւանդը պառկած է կայարանի շինութեան մէջ։ Տաքութիւնը հասնում է 40 աստիճանի։ (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 1 նոյեմբերի

Պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Ֆրանկ-Ֆուրտ Մ/վ։ Նոցին Մեծութիւնների գնալու ժամանակ Էգելսբախ կայարանում ճանապարհ դրին Հեսսէնի մեծ դուքսը և մեծ դքսուհի Էլէօնօրան, պրուսական պրինց Հէնրիխը կնոջ հետ, Դարմշտադի ռուսական մինիստրնախագահը կնոջ հետ, 2-րդ դրագոնեան գնդի հրամանատարը և օֆիցերները, շքախմբի անդամները։ Նոցին Մեծութիւնների գնացքը ժամը 3 և 55 րոպէին մեկնեց Պետերբուրգ»։

Ճանապարհների հաղորդակցութեան ինժեներների ինստիտուտը տօնեց իր գոյութեան 100-ամեայ յօբելեանը։ Առաւօտեան ինստիտուտի եկեղեցում մատուցվեց հանդիսաւոր պատարագ, իսկ յետոյ կատարվեց մաղթանք։ Յեբեկով ազնուականների ժողովարանում տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր ակտ։ Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը կարդաց Բարձրագոյն հրովարտակը, որ լսվեց կանգնած և ծածկվեց եռակի ուռաներով և ազգային օրհներգով։ Արտասանած ճառում մինիստրը ընդգծեց Բարձրագոյն հրովարտակի նշանակութիւնը, իբրև բարձրը պարգև ինստիտուտին պետութեանը ծառայելու համար, թւեց Բարձրագոյն ողորմութիւնները, որ արված են ինստիտուտին յօբելեանի առիթով, ի միջի այլոց մասնաւորեց, որ կայսրը ինքնակամ բաց է թողել 35,000 ր., որի տոկոսիքը գործադրվելու են աշակերտների համար։ Ճառը ծածկվեց ծափահարութեամբ։ Ինստիտուտի վերատեսուչը յայտնեց, որ խորհուրդը պատւաւոր անդամներ է ընտրել Մեծ Իշխաններ Միխայիլ Ալէքսանդրովիչին և Ալէքսանդր Միխայլովիչին, նաև Ռուխլովին, Նեմէշաևին, Շաուֆուսին, արտասահմանեան ուսումնականներից Պիկարին, Պուանկարէին, Պոնսէնին, Կլէյնին, Միւլեր-Բրէսլաուին, Մարտէլին։ Ժողովածների միահամուռ ցանկութեամբ վերատեսուչը Կայսրին ուղարկեց հեռագիր ամենահպատակ զգացման և անսահման շնորհակալութեան արտայայտութեամբ։ Ինստիտուտի հակիրճ պատմութեան ընթերցումից յետոյ սկսվեցին պատգամաւորութիւնների շնորհաւորանքները։ Երեկոյեան ինստիտուտի դահլիճներում տեղի ունեցաւ շքեղ բալ։

Պետական Դումայի քարտուղար Սազոնովիչը Ունգեր-Շտերնբերգի գործից յետոյ տեղեկացրեց դումայական ժուրնալիստների ընկերութեան, որ մամուլի ներկայացուցիչները այսուհետև կարող են մուտք ունենալ Դումայի դիւանատան ամեն անգամ յատուկ թոյլտւութեամբ քարտուղարի կողմից։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 1 նոյեմբերի

Պետական Դումայի նախագահի անունով ստացվեց մի նամակ մինիստրների խորհրդի նախագահից, որից երևում է, որ Զխեիձէն Դումայի անդամ է՝ չունենալով օրէնքով սահմանված ցէնզը, ըստ որում դատարանի հաստատած հանգամանքներից երևում է, որ Զխեիձէն ընտրվել է կեղծ փաստաթղթով, որ ապօրինաբար տուել է ոստիկանատան պաշտօնեան, որին մոլորեցրել են այն անձինք, որոնք անցկացրին Զխեիձէին Դումայի անդամ։ (Հ. Գ.)

Սիմֆերոպօլ, 1 նոյեմբերի

Մելիտոպոլի գաւառում մի քանի չարագործներ յարձակում գործեցին պօստի վրա և նետեցին մի ռումբ։ Սպանվեցին պօստատարը և պահակներից մինը. կառապանը վիրաւորվեց։ Յափշտակված գումարը 30,000 րուբլի է։ Դէպքի տեղը մեկնեցին իշխանութիւնները։ (Հ. Գ.)

Վիեննա, 1 նոյեմբերի

Կայսրը վերջին անգամ ունկնդրութեան ընդունեց ռուսաց դեսպան իշխան Ուրուսովին, որին շնորհեց Ստեֆանի շքանշանի մեծ խաչը։

Անգլիական պատգամաւորութիւն։ «Բէրիրէյտեր»ը ընդգծում է Բօսնիայի և Հերցեգօվինայի հետ մերձենալու քաղաքականութիւն վարելու անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի բօսնիացիները կապված մնան միապետութեանը։

Ունգարական պատգամաւորութիւնը ընդունեց արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւջէն և Էրենտալին յայտնեց ամենաջերմագին երախտագիտութիւն նրա արտաքին քաղաքականութեան համար։ (Հ. Գ.)

Ստոկհօլմ, 1 նոյեմբերի

Նօբէլեան գրականութեան մրցանակը տրվեց գրող Պաւլ Հէյզէին։ (Հ. Գ.)

Պարիզ, 1 նոյեմբերի

Բրիանը խորհրդակցեց հեղեղի դէմ կռւող մասնաժողովի նախագահի հետ։ Քննվեց Սէնան խորացնելու և ջրանցք շինելու հարցը։ Սէնայի ջուրը աստիճանաբար աւելանում է։ Անձրևները շարունակվում են, առանձնապէս Վանդէում և Արևելեան Պիրինէներում։ (Հ. Գ.)

Լոնդոն, 1 նոյեմբերի

Կանիֆանդից հաղորդում են, որ հանքերից պայթուցիկ նիւթեր յափշտակելու պատճառով հանքերի զինուորական պահպանութիւնը ուժեղացված է։ Լրագիրների տեղեկութիւնների համաձայն, ծովապետութիւնը անուրդ է նշանակում մի մեծ նոր նաւ կառուցանելու համար, որ կշռելու է 28,000 տոնն, երկարութիւնը — 720 ֆուտ, արագութիւնը լինելու է 30 ծովային մղոն մի ժամում։

Նացիօնալիստների կուսակցութեան լիդէր Րեդմօնդը, որ Դուբլինում հանդիպեց ահագին ամբոխի, իր ճառում ասաց, որ բարեյաջող դէպքերը ապահովում են Իրլանդիային հօմրուլի յաղթութիւն և ինքնուրոյն իրլանդական պարլամենտ։ (Հ. Գ.)

Սօֆիա, 1 նոյեմբերի

Ֆերդինանդ թագաւորը ունկնդրութեան ընդունեց դեսպաններ ֆօն-Բէլովին և ֆօն-Դերգէյդին, որոնք յանձնեցին իրանց հաւատարմագրերը։ (Հ. Գ.)

Պիզա, 1 նոյեմբերի

Մարկօնիին աջողվեց անթել հեռագրով յարաբերութիւն ունենալ Կանադայի Մարկօնեան ռադիօ-կայարանի և Կօլտանօյի իտալական գաղութի հետ։ (Հ. Գ.)

Վաշինգտօն, 1 նոյեմբերի

Ագվադալաֆարում (Մեկսիկայում) մի ամերիկացի ատրճանակից վիրաւորեց մի մեկսիկացու։ Անարդարկօյում (Օկլախոմայի նահանգում) մեկսիկացի Օպէսը սպանեց ոստիկանապետին։ Երկու երկրների իշխանութիւնները միջոցներ են ձեռք առնում յետագայ անկարգութիւնների և բռնութիւնների դէմ։ (Հ. Գ.)

Պէկին, 1 նոյեմբերի

«Բօֆանբաօ» թերթը, քննելով Չինաստանի, Ամերիկայի և Գերմանիայի միջև առաջիկայում կազմվելիք դաշինքը, բացատրում է նրա օգտակարութիւնը, խորհուրդ է տալիս ուժեղացնել պետութեան ներսը, նախազգուշացնում է արտասահմանցիների միակողմանի արտօնութիւններից։ Թերթի կարծիքը բաժանում են չինական միւս լրագիրները։ (Հ. Գ.)

Պարիզ. — Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովը «Ֆիգարօյի» աշխատակցին յայտնեց, որ Պոտսդամի տեսակցութիւնը չէ փոխել Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի և Անգլիայի յարաբերութիւնները, այլ սոսկ ցրեց Ռուսաստանի և Գերմանիայի միջև առել ունեցած թիւրիմացութիւնները։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Կ. Պոլիս, 1 նոյեմբերի

Ժամը 1-ին սուլթանը գահաժառանգի հետ եկաւ պարլամենտ, ուր նրանց սպասում էին մինիստրները, դիպլոմատիական մարմինը, բարձրաստիճան պալատականներ, գեներալիտէտը։ Սուլթանը նստած իր օթեակում և գլուխը խոնարհեցնելով պատգամաւորներին, յանձնեց գահական ճառը մեծ վեզիրին՝ ամբիոնից կարդալու համար։ Պատգամաւորները լսեցին ճառը յոտնկայս և ծածկեցին նրան ծափահարութիւններով։ Շէյխ-իւլ-Իսլամի կարդացած աղօթքից յետոյ սուլթանը, գլուխ տալով ժողովին, հեռացաւ ծափահարութիւնների տակ։ Պալատի նախագահ նորից ընտրվեց Ահմէդ-Րիզան, փոխ-նախագահներ՝ Բօստանի (արաբ) և Խալիլ (թիւրք)։

Գահական ճառը մատնանշում է բոլոր օսմանեան ժողովուրդների միացման վրա, որոնք հաւասարապէս թանգ են միապետութեան սրտին, ընդգծում է զինուորական գործում և ֆինանսական շրջանում եղած ահագին աջողութիւնները, շեշտում է դեֆիցիտի պակասելու ...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԻՆԸ ԵՒ ՆՐԱ ԱՊԱԳԱՆ*)

(Սօցիալ-տնտեսական էտիւդ)

—o—

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Միջին դարեր։ — Տնտեսական ընդհանուր դրութիւն։ — Ճորտութիւն։ — Jus primae noctis. — Վերածնութիւն. — Անհատի ազատագրումը սխօլաստիկայից։ — Կինը գրականութեան և արուեստի մէջ։ — Ասկետիզմ և Լիւտեր։ — Թօմաս Մօրուս։

Եւրոպական հասարակական կեանքի վրա միջնադարեան էպօխայում ծանրօրէն տիրել էր թէօկրատիայի թանձր խաւարը։ Համաշխարհային տիրապետութեան, աշխարհակալական գիշատիչ ձգտումներով տոչորվող աստուածպետութիւնը քաղաքացիական և զինուորական բոլոր տարրերը ճգնում էր ստրկօրէն ենթարկել իր «աստուածային» անսահման հպատակութեան։ Հասարակական-տնտեսական կեանքը, խճողված աշխարհային ծանր ու բարդ հոգսերով (որից սակայն տերրիտօրիայի թէ աշխարհական և թէ հոգևորական տիրապետողները շուրթում էին մեծամեծ դրամատուրքեր և տուրքեր նատուրայով) — մի հանգամանք, որ ըստ երանելի Օգոստինոսի՝ լինելով „civitas terraena“-ի մեղսակից մասնիկը՝ քրիստոնէական դոգմայի տեսակէտից արժանի էր խորին արգահատանքի, — այժմ աստուածպետականների համար դարձել էր նուաճման կենտրոնական տեղը։ Այդ նպատակով քրիստոնէական կրօնի հոգևոր երդուեալ ներկայացուցիչները առանձին եռանդով կազմակերպեցին խաչակիրների անհեթեթ արշաւանքներ, որոնք սակայն խիստ ողբերգական հետևանքներով աւարտվեցին պապիզմի համար։ Այդ արշաւանքները, որ պէտք է թէօկրատիզմի քաղաքա-տնտեսական հռչակն ու տիրապետութիւնը դարձնէին համաշխարհային, ընդհակառակը, մոլեռանդ խաչակիրներին ակամայից ծանօթացրին անթիկ աշխարհի գրականութեան և արուեստի հետ, ծանօթացրին կլասիկ ժողովուրդների կեանքի և փիլիսօփայութեան հետ, և տնտեսական նորատեսակ յարաբերութիւնների դուռ բանալով Արևելքի և Եւրոպայի միջև՝ թէօկրատիայի աբսոլիւտ հռչակված գոյութեան հիմքը հիմնովին երերեցին...

Արևմտեան Եւրոպայի տնտեսական կեանքը պատմական այդ էպօխայի սկզբնական տարիճաններով տակաւին կրում էր բնական, նատուրալ բնաւորութիւն։ Արդիւնաբերողներն ու սպառողները միևնոյն ընտանիքի, միևնոյն միութեան անդամներն էին։ Ամենաշատը՝ երբ արդիւնաբերված առարկաները արդիւնաբերողներին գոհացում տալուց յետոյ աւելանում էին, այդ դէպքում նրանք մտնում էին փոխանակութեան մէջ։ Վերջին հանգամանքը հետզհետէ դառնում է ընդհանուր երևոյթ, և հասարակական տնտեսական կեանքի բնաւորութիւնը — արդիւնաբերութիւնը բնականից — փոխվում է փոխանակականի։ Փոխանակութեան կենտրոններ կազմում էին առանձնացած քաղաքները իրանց շրջապատի գիւղերով։ Փոխանակութեան զարգացմամբ կենտրոնական քաղաքների նշանակութիւնը քաղաքական-հասարակական տեսակէտից ըստ ամենայնի բարձրանում էր։ Գիւղական իրաւազուրկ, ֆէօդալից կողոպտվող տարրը ստիճանաբար փոխադրվում էր քաղաք, տնտեսական և քաղաքական համեմատաբար առաւել ազատ պայմաններ գտնելու նպատակով։ Ֆէօդալիզմի տապալման սաղմերի զարգացման ուժեղ թափն էր դա։ Գիւղական տարրի այդօրինակ ձգտումը տնտեսական մեծամեծ զրկանքներ էր պատճառում իր տիրոջը։ Վերջինս զրկվում էր իր նիւթական աղբիւրներից և աստիճանաբար կորցնում քաղաքական բացարձակ նշանակութիւնը։ Այդ էր պատճառը, որ ֆէօդալիզմը՝ բառիս իսկական մտքով թշնամի էր առանձնացած քաղաքների զարգացման։ Մի այլ կողմից՝ ֆէօդալական մանր միութիւնների գոյութեան դէմ արշաւանք սկսեց պետութիւնը, որը խիստ արագ սկսել էր կազմակերպվել և որի համակրութիւնը ամբողջովին քաղաքների կողմն էր։

Ճորտութիւնը՝ որ աւատականութեան անխուսափելի յատկանիշներից մէկն էր՝ հին դարերի ստրկութեան ճշգրիտ պատճէնն էր կազմում միջնադարեան կեանքի բոլոր առանձնայատկութիւններով։

Աւատականութիւնը երբէք չէր կարող պահպանել իր գոյութիւնը, եթէ գիւղական հողագործ տարրը ամրացված, մեխված չը լինէր տիրոջ հողին։ Ամրանալով հողին, նա պէտք է միանգամայն զրկված լինէր՝ նաև քաղաքացիական ամեն իրաւունքից։ Եւ այդպէս՝ հողին ամրանալն ու իրաւունքից զրկվելը միջնադարեան գիւղացուն դարձրել էին ճորտատիրոջ սեփականութիւն՝ ընտանի կենդանիների հետ համահաւասար չափով... Մարդկային անհատականութիւնը իսպառ ոտնակոխ էր եղած, ճմլված. իր նման մարդուն մարդը դարձրել էր անասուն...

Այսպիսի ճնշված, ծանր մթնոլորտում ընտանեկան յարաբերութիւնները սոսկալի չափերով կաշկանդված, շղթայված շրջանակի մէջ էին։ Ընտանիքը, որպէս մի միութիւն, իր ամբողջութեամբ համարվում էր ճորտատիրոջ անժխտելի սեփականութիւնը։ Ընտանիքի հաստնացած իգական սեռը պարտաւոր էր կատարել իր տիրոջ՝ սինեօրի ստրագոյն պահանջները։ Բողոքելու հնարաւորութիւնից զրկված էր ինչպէս ընտանիքի հայրը, այնպէս և կինը. պատժի, ծեծի, աքսորի, նոյնիսկ կախաղանի սպառնալիքը կատարում էին իրանց հզօր դերը։ Եւ տիրապետող ֆէօդալի կամ կալուածատիրոջ անսանձ կրքերին գոհացում տալու ամենախայտառակ ձևը դարձել էր jus primae noctis, այսպէս անուանված՝ առաջին գիշերվայ «իրաւունքը», որը, ինչպէս տեսնում ենք, այնքան «կարևոր», այնքան «անհրաժեշտ» պահանջ է եղել այդ տարրերի կողմից, որ ժամանակի ընթացքում դարձել է իրաւունք... Այդ հիման վրա նորապսակ աղջկայ կուսութիւնը պատկանում էր բացառապէս ճորտատիրոջ երջանկացման։ Անշուշտ այս իրաւունքի անխուսափելի հետևանքն էր և այն հանգամանքը, որ նա շատ անգամ ինքն էր ստիպողաբար ամուսնացնում այն երիտասարդներին և աղջիկներին, որոնք նոր էին մտնում լիակատար հասունութեան շրջանը**)։ Նպատակը պարզ էր. օգտվելու ձգտումն էր դրդողը։

Որովհետև միջնադարեան կաթոլիկ եկե-

*) Տես «Մշակ» № 241.

**) Բէբէլ։

կասելը գալիք տարվայ բիւջէի մէջ, խորհուրդ է տալիս աշխատել տոկունութեամբ։ Ճառը վերջանում է, մատնանշելով որ մեծ պետութիւնների հետ յարաբերութիւնները բարեկամական են։

Բիւջէի մէջ եկամուտը կազմում է 28½, ծախքերը—35 միլիոն ֆունտ։ Պատրաստված է մի օրինագիծ քաղաքական յանցաւորների ընդհանուր ամնիստիայի մասին։

Մայրաքաղաքում մի շաբաթում խոլերայով հիւանդացան 116, մեռան 69։ Զօրքերի մէջ մի շաբաթում մայրաքաղաքում մեռան հարիւրից աւելի։

(Հ. Փ.)

—

Բերլին, 26 նոյեմբերի

«Vossische Zeitung» լրագիրը հաղորդում է, որ Բեռլինում վախճանված պարսիկ խոշոր կալուածատէր Մահմէդ-Կաֆէ, որը գիւղատնտեսական բարձրագոյն ուսում է առել Գերմանիայում, կտակեց իր անշարժ կայքի 2/3-ը գերմանական դպրոցին։ Կտակի մէջ Մահմէդը գրում է, որ նա կտակում է իր գոյքը գերմանական դպրոցին նրա համար, որ իր հայրենիքի համար ամենալաւն է համարում գերմանական դաստիարակութիւնը։

—

Մոսկվա.—Դիպլոմատներից մինը խօսակցութիւն ունեցաւ «Русское Слово» թերթի աշխատակցի հետ և յայտնեց, որ պոտսդամեան տեսակցութեան ժամանակ պարզվեց, որ Գերմանիան Պարսկաստանում հետամուտ է բացառապէս առևտրական նպատակների։ Ռուսաստանը այդ բացատրութիւնից գոհ է մնացել։

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Վան, 6 նոյեմբերի

Շարունակվում են քիւրդական հարստահարութիւնները և տաւար ու ոչխարների ալան-թալանները, ուրեք-ուրեք սպանութիւնները։ Այսպէս՝ մի քիւրդ սպանվեց Հասան-Թամուրան անուն հայ ու քիւրդ խառն բնակիչներ ունեցող գիւղի մօտերքում. բայց կառավարութիւնը ոճրագործութեան կասկածանքով ձերբակալել է նոյն գիւղացի 5—6 հայերի, թէպէտև սպանված անձը հայերին բարեկամ և համակիր էր ու նրանց հետ միասին բողոքում էր նոյն գիւղի բռնաւորներից Մուհամմէդի դէմ, որ բռնի տիրացել է հայերի ու քիւրդերի հողերին։ Սպանութեան շարժառիթը վերագրվում է նրա բողոքներին յիշեալ բռնաւորի դէմ, բայց այնուամենայնիւ սրբան աջողվում է գործը իրանից հեռացնել ու հակառակորդ հայերի շլինքին փաթաթել. իսկ կառավարութիւնը հաճութեամբ լսում է բռնաւոր քիւրդին, քան թէ անիրաւված ու զրկված հասարակութեան։

Քիւրդ Կէժան գիւղից թալանում ու տանում են անասուններ, իսկ նրան դրացի մի ուրիշ գիւղի քիւրդեր դէմ են ելնում թալանիչներին, խփում և սպանում են նրանցից երկուսին, իսկ հինգին էլ ձերբակալում և յանձնում են կառավարութեան. այժմ ձերբակալված ու բանտարկված են թէ յիշեալ հինգ աւազակները և թէ նրանցից թալանը վերադարձող քիւրդերը։ Յիշեալ երկու սպանութեանց գործերն էլ դատարանական քննութեան են յանձնվել, որից արդէն երևան է գալիս արդարութիւնը։

Մի ամսից աւելի է, ինչ նորագիր հայ զինուորները զէնքի են կանչվել. տեղիս զինուորները ուղարկվեցին Մուշ, իսկ մշեցի հայ զինուորներ էլ ուղարկվել են քաղաքս։ Սրանք զետեղվել են արդէն զօրանոցներում և կատարում են իրանց պարտականութիւնները. մեր դրացի թիւրքերը, որոնք հաշտ աչքով չեն նայում քրիստոնեայ զինուորների վրա, հետզհետէ վարժվում են։ Այս զինակցութիւնը պիտի ծառայէ անշուշտ համերաշխութեան կապ հաստատելու դրացի ժողովուրդների միջև ու եղբայրական սէր առաջացնելու նրանց մէջ։ Հայ զինուորները կիրակի օրերը գալիս են եկեղեցի իրանց զօրապետների ընկերակցութեամբ՝ կատարելու իրանց կրօնական պարտականութիւնը։

Վանի հայ զինուորները մեծ եռանդով ու օվացիաներով ուղարկվեցին Մուշ. նրանց ուղեկցում էին զինուորական նուագախումբը և ծնողների ու բարեկամների ողջերթի բարեմաղթութիւնները։ Խօսվեցին նաև ճառեր ու յորդորներ եղան զինուորներին ճշդապահ լինել իրանց պարտականութիւնների մէջ ու պարծանք և պատիւ բերել իրանց պատկանած ազգութեան։ Մորակ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ

—

Մերսին, 15/28 նոյեմբեր

◆ Անձրևային եղանակները սկսան Սաոբին Կիլիկիոյ մէջ, բայց օդերը դեռ մեղմ են, ու աւելի տաք։ Բամբակի գիներուն անօրինակ բարձրութեան հետևանքով բաւական ոգևորութիւն կայ ամենուրեք։ Գործերն ու գործառնութիւնը առհասարակ առջի տարիներէն շատ աւելի շատցած և մեծցած են։

◆ Ադանայի կուսակալ Ջեմալ բէյի համար օրերս բաներ մը կը լսուին։ Ըսուեցաւ, թէ Սելանիկի կուսակալ պիտի անուանուի, և յետոյ՝ ծովային գործոց մինիստր պիտի ըլլայ։ Ստոյգ ոչինչ կայ։ Բայց յամենայն դէպս Ջեմալ բէյի մեկնումը ցաւալի պիտի ըլլայ կուսակալութեան ընդհանուր խաղաղութեան տեսակէտով։ Կուսակալ բէյը կարգ ու կանոն սիրող մէկն է, և իր ներկայութիւնը մեծապէս հրահանգիչ է նաև տեղական պաշտօնէութեան։

◆ Վարժարանական բաւական շարժումներ կան Կիլիկիոյ ամեն կողմեր։ Կանոնաւոր ուսուցիչներու կատարեալ սով կայ։ Ադանա բացաւ իր երկսեռ դպրոցները, 2000 աշակերտներով, տարեկան մօտ 800 ոսկի բիւջէով և տնօրէնութեամբ Առանձարին (Գույումճեան)։ Հոն վերաշինուելու վրայ է և շուտով կը լրանայ կառավարական նպաստով շէնքը Մուշեղեան հոյակապ և մեծկակ վարժարանին, որ անցեալ տարի ամբողջովին այրուեցաւ։

Գովելի է ադանացի երիտասարդութեան եռանդը դպրոցին շուրջը, որ միակ յոյսը կը մնայ՝ խաղէ և խմիչքէ ինկած և ապականուած՝ հայութեան իսպառ կործանումէ փրկութեան համար։

Բայց այս խնդիրովը ուրիշ առթիւ։

◆ Ադանայի նորընտիր կաթողիկոսական տեղապահ հ. Ներսէս Դանիէլեան—Հաճընի բարեջան առաջնորդը—դեռ չեկաւ։ Առաջնորդական փոխանորդի դժուարին պաշտօնը, Մուշեղ սրբազանի հեռանալէն ի վեր, ծանրացած է Արսէն քահանայի վրայ, որուն կարևոր օժանդակը կը մնայ, քարոզագարար, Քերոբէ Փափազեան, առաջնորդական դիւանապետը, մեծ թեմին այդ փափուկ պաշտօնին գերազանցօրէն յարմար անձնաւորութիւնը։

◆ Կիլիկեան որբանոցներու և այրիներու վերակազմութեան խնդիրը կը քաշքշուի, չնայած որ կառավարութենէն 10,000 օսմ. ոսկի տրուեցաւ։ Ընդհանուր քննիչ Խաչատուր Գուլզեան դեռ չեկաւ՝ անհարկի ձգձգումներով, որ մեր ազգային իշխանութեան գործունէութեան եղանակը կը բնորոշէ։

Որբանոցները միացնելով, թիւերնին քիչցնելու ջանքեր մը կըլլան, որ, ըստ իս, օգտակար չի կրնար ըլլալ և պատճառ պիտի տայ, որ շատ մը որբեր, որոնք չուզեն տեղերէն հեռուները երթալ, օտար հաստատութեանց դիմեն։

Ազգային որբանոցներ կան Ադանա, Հաճըն, Մարաշ, Այնթապ, Հասան-Բէյլի և Դէօրթ-Եօլ։ Վերջին երկու որբանոցներու տնօրէնն է Փառէն ծ. վարդապետը, արմաշական անշահախնդիր և ազնիւ հոգևորականը։

◆ Օսմանեան որբանոցին յատուկ շէնք մը կը շինուի այժմ Ադանայի մէջ կուսակալին նախաձեռնութեամբ, ուր պիտի հաւաքուին նաև օսմանեան որբանոցներուն հայազգի որբերը։ Օսմ. որբանոցներու քննիչն է ընկեր Վահագն, որ անցեալները Դէօրթ-Եօլի օսմ. որբանոցի սակաւաթիւ որբերը Ադանա փոխադրելէն ետք՝ այժմ Հաճըն գացած է տեղւոյն օսմ. որբանոցին վիճակն ևս քննելու։

◆ Դօքտօր Քրիստին Տարսոնի մէջ շինելու ձեռնարկած կրթական նոր շէնքը վերջացուցած ըլլալով՝ այս տարիէն սկսեալ գիշերօթիկ մանուկներ ալ կընդունի։ 250-է աւելի աշակերտներ, հայասէր ամերիկացիին տեսչութեան ներքև, կանոնաւոր կրթութիւն մը կը ստանան։

◆ Գիւղական նախակրթարանաց կարևոր մասը կը գտնուի Միացեալ Ընկերութեանց հովանոյն ներքև։ Միւսները դպրոցէ զուրկ կը մնան։ Շրջանակին ընդհանուր տեսուչ Միք. Նաթանեան ընդհուպ կը մեկնի այցելական պտոյտի, իր իրաւասութեան ենթակայ բոլոր վարժարանաց։

◆ Կիլիկիոյ վեհ. կաթողիկոսը, որ ծանօթ աղէտներէն ի վեր աստանդական կը բացակայէր իր Աթոռէն, այս երկու ամիս աւելի է, որ Սիս վերադարձած և Աթոռին շինութեան ու կանոնաւորութեան գործին նուիրած է ինքզինքը։ Ն.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄՍՈՒՀԻ ՈՒՎԱՐՈՎԱՅԻ ԱՅՑԸ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԳՐ.-ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

—

Նոյեմբերի 1-ին Մոսկվայի Կայսերական Հնագիտական Ընկերութեան նախագահ կոմսուհի Ա. Ուվարովան իր դստեր և քրոջ աղջկայ հետ այցելեց Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան գրադարան-թանգարանը, ուր և մնաց մօտ 3 ժամ։ Դիտելով թանգարանի իրերը, կոմսուհին ուրախութիւն յայտնեց, որ հայերը ևս կուլտուրական ազգերի նման սկսել են իրանց լուման ձգել գիտութեան գանձանակը և որ ըմբռնել են իրանց բնակավայրն ու իրանց անցեալն ուսումնասիրելու անհրաժեշտութիւնը։ Շեշտելով ազգագրական նիւթերի և իրերի արագ անհետացման վրա, կոմսուհին ցանկութիւն յայտնեց, որ Հայոց Ազգագրական Ընկերութիւնը մեծ եռանդ գործ դնէր հաւաքելու և ուսումնասիրելու դրանց, սովորական մարդկանց աչքին չնչին երևացող այդ իրերը, որոնք, սակայն, ամենալաւ արտայայտիչներն են ազգային ոգու, նրա մտաւոր և տնտեսական զարգացման, նրա անհատականութեան։

Կոմսուհին թէև հաւանեց Ընկերութեան գրադարան-թանգարանի սենեակները, սակայն ասաց, թէ չէ կարելի այսքան իրեր վարձու բնակարանի մէջ պահել և ամեն անգամ տեղափոխելիս կոտրվելու և կորչելու վտանգին ենթարկել. անհրաժեշտ է սեփական շէնք ունենալ։ «Հայերիդ մէջ շատ հարուստներ կան,—ասաց կոմսուհին,—և նրանց բարեգործութիւնների մասին գրեթէ ամեն օր գրվում է լրագիրներում. միթէ նրանց մէջ չեն լինի այնպիսիներ, որոնք ըմբռնեն ձեր ազգային փառքը ներփակող, ազգային ոճով մի շինութեան անհրաժեշտութիւնը»։

Խորհրդի և խմբագրական մասնաժողովի անդամները, որոնք հաւաքվել էին կոմսուհուն ընդունելու, պատասխանեցին, թէ իրանք էլ փայփայում են սեփական շէնք ունենալու գաղափարը և յոյս ունեն մօտիկ ապագայում իրականացնելու։ Կոմսուհուն և նրա ուղեկիցներին մատուցեցին փնջեր և Ե. Լալայեանի կազմած «Վայոց-ձորի» ալբոմը։

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

(Կարդացված նոյեմբերի 29 ին)

—

Բառերի միջոցով մենք կարող ենք հասկացողութիւն կազմել որևէ ժողովրդի քաղաքակրթութեան ընթացքի մասին և այն օտար ազդեցութիւնների մասին, որոնց այդ ազգը ենթարկվել է դարերի ընթացքում։ Բառերը ստեղծվում են այն ժամանակ, երբ կայ առարկայ, որը հարկաւոր է անուանել։ Երբ մի ժողովուրդ ծանօթանում է նոր առարկայի կամ նոր գործողութեան հետ, նրանց որևէ կերպով անուանում է. և այսպիսով ստեղծվում է նոր բառ։ Երբ առարկան կամ գաղափարը օտար երկրից է գալիս, նրա անունն էլ սովորաբար լինում է օտարազգի. ժողովուրդը օտար առարկայի հետ ընդունում է և նրա օտարազգի անունը։ Բայց գրական մարդիկ շատ անգամ օտար առարկան կամ գաղափարն ընդունելիս՝ իրանց լեզուով նոր բառ են շինում (բարդելով, ածանցելով իրանց լեզուի բառերից), և այս դէպքում հետևում են օտար առարկայի օտարազգի անուանակոչութեան և նրա օրինակով կազմում իրանց լեզուով այդ նոր բառը։ (Օրինակներ մեր այժմեան լեզուից՝ օտար ծագում ունեցող առարկաներ ու գաղափարներ, և նրանց անունները օտարազգի կամ օտարազգի բառի ձևով կազմած հայերէն)։

Եթէ հնարաւոր լինէր հայոց լեզուի այնպիսի մի բազմահատոր բառարան կազմել, որի իւրաքանչիւր հատորը պարունակելիս լինէր իւրաքանչիւր դարում լեզուի մէջ գործածված բոլոր բառերը, սկսած ութերորդ դարից Քր. առաջ մինչև մեր օրերը, այդ 27 հատորները միմեանց հետ համեմատելիս՝ մենք կը կարողանայինք ճշգրիտ գաղափար կազմել, թէ ո՛ր դարում ազգը ինչ բանում ինչ առաջադիմութիւն կամ յետադիմութիւն է արել և ո՛ր դարում որ ազգի ազդեցութեան է ենթարկվել։ Բայց այսպիսի բառարան մինչև հինգերորդ դարը Քր. յետոյ՝ ունենալ չենք կարող, որովհետև մինչև այդ ժամանակ չենք ունեցել այբուբեն և մատենագրութիւն։ Ուրեմն մեր հինգերորդ դարի բառարանում ամփոփված է հայերի՝ մինչև այդ ժամանակ ունեցած քաղաքակրթութեան, կրած ազդեցութիւնների գումարը, բայց հնարաւոր չէ այդ բառարանի հիման վրա որոշել, թէ այդ քաղաքակրթութիւնը և ազդեցութիւնները երբ են առաջ եկել և ինչպէս են իրար յաջորդել. նոյնպէս հնարաւոր չէ որոշել, թէ ինչ առարկաներ և գաղափարներ հայերը կորցրել են մինչև հինգերորդ դարը, եթէ դրանց անունները անյիշատակ կորել են։

Հինգերորդ դարից յետոյ արդէն կարելի է դարէ-դար բառարաններ կազմել և նրանց միջոցով ուսումնասիրել ազգի քաղաքակրթութեան և կրած ազդեցութիւնների ընթացքը։

Հինգերորդ դարի բառարանի քննութիւնը ցոյց է տալիս, թէ հայերը չափազանց ենթարկված են եղել հին պարսիկների ազդեցութեան կեանքի բոլոր երևոյթների մէջ կրօնի, պետական կազմի, զէնքերի, կահաւորութեան, կերակուրների, զգեստի, բոյսերի և կենդանիների, արհեստների, նիւթերի ևայլն վերաբերմամբ (բազմաթիւ օրինակներ)։ Այս ազդեցութիւնը հետևանք է եղել հարևանական յարաբերութիւնների և Պարսկաստանի քաղաքական գերիշխանութեան։

Այս ազդեցութիւնը այնքան մեծ է եղել, մեր լեզուն այնքան է խճողվել պարսկական բառերով, որ մի քանի գիտնականներ հայերէնը առաջ համարում էին իրանական (պարսկական) լեզուների մի ճիւղ. (այնինչ՝ այժմ ընդունված է, որ հայերէնը հնդկա-եւրոպական լեզուների մի անկախ ոստն է, ոչ թէ դուստր իրանականի, այլ քոյր)։ Ազդեցութեան կարևորութեան կողմից՝ պարսկերէնից յետոյ երկրորդ տեղը բռնում է բիւզանդական շրջանի յունարէնը։ Յունական ազդեցութիւնը երևում է քրիստոնէական գաղափարների, գործարանական առարկաների և աւելի բարձր կուլտուրայի յատուկ առարկաների և գաղափարների նկատմամբ (օրինակներ)։ Յունական ազդեցութիւնը սակայն երևում է ոչ այնքան յունարէն բառերի փոխառութեամբ, որքան յունարէն բառերի ձևով կազմված հայերէն բարդ և ածանցված բառերով (օրինակներ), որից երևում է, որ յունական ազդեցութիւնը աւելի գրական ճանապարհով, գրական մարդկանց աշխատութեամբ է կատարվել, քան հարևանական յարաբերութեամբ։ Երրորդ տեղը ազդեցութեան կողմից բռնում է ասորական քաղաքակրթութիւնը։ Այս ազդեցութիւնը առաւելապէս երևում է առևտրի և փոխանակութեան նիւթերի մէջ, մանաւանդ աչքի են ընկնում երկաթեղէն ապրանքները, որոնք ըստ երևոյթին Հայաստան ներմուծվել են Ասորիքից։ Ասորիներն են եղել հայերի գրագիտութեան առաջին ուսուցիչները, նոյնպէս և քրիստոնէութեան նախնական շրջանի գործիչները, որքան կարելի է գուշակել հայերէնի մէջ մնացած ասորական բառերից։

Հայերի քաղաքակրթութեան վրա անշուշտ ազդեցութիւն ունեցել են և Հայաստանի նախկին բնակիչները, ուրարտացիք, և հարաւային հզօր հարևանները, բաբելացիք և ասորեստանցիք։ Հայոց լեզուի մէջ մինչև այժմ էլ գործածական են «ակոռ» և «կուպր» բառերը, որոնք պատահում են Նաբուգոդոնոսորի մի արձանագրութեան մէջ Քր. 6 դար առաջ։ Պրոֆ. Մառըն էլ իր վրացական խոնարհման աղիւսակների մէջ հայերէն մի շարք բառեր համեմատում է սեմական լեզուաբունի յաբեթական անուանած ճիւղի հետ։ Բայց քանի որ դեռ չեն կատարված համեմատական ուսումնասիրութիւններ ասորեստանեան—հայկական և ուրարտական—հայկական լեզուների՝ դժուար է որոշակի բան ասել այս ազգերի ազդեցութիւնների ծաւալի և ուղղութեան մասին։

Հինգերորդ դարից յետոյ բազմաթիւ ազգեր ազդել են հայոց քաղաքակրթութեան վրա, սկսած արաբներից մինչև ռուսները, իւրաքանչիւրը թողնելով իր հետքը հայերէնի բառարանում։ Թուրքերէնի ազդեցութեան մեծութիւնը կարելի է մակաբերել Հրաչեայ Աճառեանի կազմած՝ թուրքերէնից փոխ առնված բառերի բառարանից, որ պարունակում է աւելի քան 4,500 բառ, թէպէտ և լիակատար չէ։ Ռուսերէնի ազդեցութիւնը այն աստիճան մեծ է, որ արևելեան հայոց գրական լեզուն և ինտելիգենտ հայի մտածողութեան եղանակը ռուսաց լեզուի և մտածողութեան կնիքն են կրում։ Նկատվում է փոխառութիւնների մէջ և մի հետաքրքրական երևոյթ. հայը միևնոյն բառը երկու անգամ փոխ է առնում միևնոյն ազգից, հին և նոր արտասանութեամբ (օրինակներ), որ նշան է, թէ այդ ազգը երկու անգամ տիրապետող դէրք է ունեցել Հայաստանում, ինչ որ արդարանում է և պատմական տեղեկութիւններով։

Բառերի շնորհիւ կարելի է որոշել և այն նախնական քաղաքակրթութիւնը, որ ունեցել են հայերը՝ Հայաստան գալու ժամանակները (որքան որ պահպանվել են բառեր այդ հին ժամանակներից)։ Սրա համար պէտք է մի յայտնի գաղափար արտայայտող բառերը հաւաքել, դուրս ձգել նրանցից օտարազգի բառերը, իբրև օտար ազգերի ազդեցութիւններ, մնացած բուն հայկական բառերի նշանակած առարկաները կը լինեն նախնական հայերի ունեցածները։

Իբրև օրինակ դասախօսը վերցրեց տան լուսաւորութիւն նշանակող բառերը (8 հատ) և կօշիկ արտայայտող բառերը (14 հատ)։

Սրանց քննութիւնից դուրս եկաւ, որ նախնական հայերը տան լուսաւորութեան համար ունեցել են միայն ջահ (դիւրավառ ճիւղեր խուրձ), եթէ միայն «ջահ» բառը հայերէն է, իսկ կօշիկ նշանակող բոլոր բառերը օտարազգի են, բացի «հողաթափ» բառից, և որովհետև սա էլ բարդ լինելով (նման թուրքերէն «թօզլուղ» և նոր շինված «կրկնակօշիկ» բառերին) հաւանօրէն որևէ օտար բառի թարգմանութիւն է՝ մնում է ենթադրել, որ նախնի հայերը չունէին կօշիկ նշանակող սեփական բառ, այսինքն՝ ման էին գալիս ոտաբոբիկ։

Օտարազգի բառերի առատ փոխառութիւնը հայերէնի մէջ, օտար քաղաքակրթութեան մեծ ազդեցութիւնը հայերի վրա չը պէտք է սակայն բացատրվեն իբրև ապացոյց այդ լեզուի աղքատութեան, հայերի սեփական քաղաքակրթութեան բացակայութեան. այլ, ընդհակառակն, իբրև ապացոյց հայ լեզուի և ժողովրդի կենսունակութեան, որ կարողացել են դարէ դար զարգանալ, ընդունել օտար քաղաքակրթութեան արդիւնքներն և նրանց իւրացնել։ Այսպիսի անցեալ ունեցող լեզուն ու ժողովուրդը կարող են յուսով ու վստահութեամբ ընդ առաջ գնալ ապագային։

Ծանօթ. խմբ.—Ի նկատի ունենալով Ս. Մալխասեանի դասախօսութեան շահեկանութիւնը, մենք խնդրեցինք իրան դասախօսին համառօտ կերպով տալ նրա բովանդակութիւնը։

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—

Երկուշաբթի, նոյեմբերի 1-ին, կայացաւ Թիֆլիսի դումայի նիստը, որին մասնակցելու հրաւիրված էր և ձայնաւորների կազմից հեռացված, բայց այժմ իր իրաւունքների մէջ վերականգնված Արշակ Բաբեանը։ Այդ առիթով դուման յանձնարարեց քաղաքագլխի պաշտօնակատարին շնորհակալութիւն յայտնել Փոխարքային, որ յարգեց դումայի յարուցած միջնորդութիւնը՝ ձայնաւոր Ա. Բաբեանի մասին։

Ապա դուման կայացրեց հետևեալ որոշումները. 1) Նահանգապետի առաջարկութիւնը՝ հրատարակել պարտադիր կանոններ այն մասին, որ խոտ և յարդ բերող գիւղացիները իրանց այդ ապրանքը ծախեն գիշերները, և ցերեկները սայլերի երթևեկութիւնը արգելվի, համարել ոչ իրագործելի և ճնշիչ երթևեկութեան ազատութեան համար. 2) Ոստիկանութեան պահպանութեան համար 1909 թւից քաղաքի վրա մնացած 40,250 ր. ապառիկի մասին, որ պահանջվում է, խնդրել նահանգապետից, որ ստացվի ի հաշիւ այն գումարների, որ գանձարանը պարտ է քաղաքին. 3) Ռօմանօֆների Տան 300-ամեայ թագաւորութեան յիշատակը յաւերժացնելու առիթով Պետերբուրգում կառուցվելիք տաճարի համար տալ 100 ր. և բանալ հանգանակութիւն քաղաքացիների մէջ. 4) Աւճալեան փողոցը կանոնաւորելու և նորից սալայատակելու համար յատկացնել 9,000 ր.։

Ապա երկար վիճաբանութիւններ եղան առողջապահական-բժշկական մասի մի քանի ծառայողների ռոճիկները աւելացնելու մասին։ Սկզբունքով դէմ չը լինելով ռոճիկները աւելացնելուն, մանաւանդ որ կան 20 տարի պաշտօն վարողներ և առողջապահական-բժշկական մասի ծառայողների համար վաղուց ռոճկի յաւելումն չէ եղել, դուման այնուամենայնիւ գտաւ, որ պէտք է մանրամասն տեղեկութիւններ ունենալ այդ մասում բոլոր ծառայողների մասին, որպէսզի կարելի լինի որոշել, թէ ում տալ նախամեծարութիւն, որովհետև հնարաւորութիւն չը կայ ամենքի ռոճիկներն աւելացնելու։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Նոր-Բայազէտ, 26 նոյեմբերի

Տաւարցաւը շարունակվում է ամսիս 5-ից սկսած՝ քիչ-քիչ զոհերով։ Բացի այն, որ ամբողջ երթևեկութիւնը դադարեցված է և տաւարի սայլերով հաղորդակցութիւնը կտրված, դեռ ևս 10—12 օր էլ քաղաքի բոլոր անասուններին արգելվեց դաշտ դուրս գալ արածելու, ուստի այդ ժամանակամիջոցում յայտարարված էր, որ ամեն մի ընտանիք պարտաւոր է իր տաւարները բերել նշանակված տեղը, ուր շարքով կապվում էին պատուաստվելու անասնաբոյժերի ձեռքով, միևնոյն ժամանակ նշաններ էին անվում (клеймо) ականջներին և առանձնացնում հիւանդներին։

Ամբողջ 12 օրում պահելով և արգիլելով արօտները դուրս գալ տաւարներին, անասնաբոյժերը հազիւ հազ կարողացան պատուաստել և վերջացնել, ուստի ամսիս 18-ին թոյլ տրվեց արօտները քշելու անասուններին։

Բայց պէտք է ասել, որ ժողովրդից շատերը ծածկում էին իրանց անասուններին զոմերում, մանաւանդ յղի կովերին և չէին

գեցին ևս հարուստ էր իր ընդարձակ կալուածներով և տէր էր բազմաթիւ ճորտերի, իսկ ֆէօդալ-սինեօրի դերը կատարում էին եպիսկոպոսները. այդ հիման վրա վերջիններս նմանապէս օգտվում էին առաջին գիշերվայ իրաւունքով։ Սեռական այդ ակտը, ո՛չ որպէս այդպիսին, այլ որպէս շահագործումն ճորտացրած ընտանիքի, որպէս խոշոր վիրաւորանք ճնշված, ստորացած անհատականութեան՝ հանդիսանում է մի վերին աստիճանի խայտառակ երևոյթ մարդկային անձի արժանապատւութեան տեսակէտից։ Եւ ժամանակի ընթացքում սակայն այդ իրաւունքը—jus primae noctis—տարածվել է նաև սինեօրի և ֆէօդալ եպիսկոպոսի *) օգնականների վրա, որոնք շարունակելիս են եղել իրանց տէրերի սովորութիւնը։ Դրութիւնը այսպէս շարունակվեց երկար ժամանակամիջոց, որից յետոյ հետզհետէ փոփոխվող պայմանների շնորհիւ առաջին գիշերվայ իրաւունքի փոխարէն ամուսնացողների վրա նշանակվում էր տուգանք յօգուտ սինեօրի։ Այդ հարկը, տուգանքը մանաւանդ երկար ժամանակ պահպանված էր ամիենացի եպիսկոպոսների մօտ (ըստ Զունենգէյմի **)։

Առաջին գիշերվայ իրաւունքի այդպիսի փոփոխութիւնը պէտք է համարել սիմպտոմներ, որոնցով ֆէօդալական բացարձակ իշխանութիւնը Արևմտեան Եւրոպայում աստիճանաբար թուլանում էր։

Նրա հետ զուգընթացաբար զարգանում է փոխանակող ու մանր մանուֆակտուրային տնտեսութիւնն ու քաղաքների հեղինակութիւնը։ Մարդկային միտքը կաշկանդող, անհատականութիւնը ժխտող սխոլաստիքական փիլիսոփայութիւնը այլ ևս չէր գոհացնում առաջադիմող քաղաքացուն։ Եկեղեցու մանրակրկիտ միջամտութիւնը անհատական կեանքում, բազմատեսակ արգելքները անձնաւորութեան ինքնուրոյն արտայայտման դէմ՝ ծայրայեղօրէն գրգռել ու բորբոքել էին դժգոհ տարրերին։

Ամենակալ ճիւաղի դէմ, որպիսին էր միջնադարեան քրիստոնէական եկեղեցին, լարված ըմբոստութիւնը դանդաղ կերպով կազմակերպվում էր. մտաւոր շարժման գլխաւոր ձգտումն էր եկեղեցու բացարձակ հեղինակութիւնը մարդկային հասարակութեան համար վնասակար տարր յայտարարելը։

Սուրխաթեան

(Կը շարունակվի)

*) Լոմբրոզօ և Ֆերրերօ. «Կինը ոճրագործ և անառակ»։

**) Բէբէլ։

ցոյց տալիս անասնաբոյժներին, գլխաւորապէս այն պատճառով, որ երբ թէ նախկին տարիներում, երբ դարձեալ ժանտախտի առիթով պատուաստումներ էին արված, յղի կովերը վիժել էին իրանց հորթերին։ Բայց երբ անասնաբոյժները իրանց պահակներով շրջեցին տները՝ գոմերն ստուգելու, թէ ով է ցոյց տուել իր տաւարը և ով՝ ոչ, և համոզելով որ ցոյց չը տրված ընկնող անասունները չեն գնահատվում, այն ժամանակ բոլորը ստիպված եղան ցոյց տալու իրանց տաւարները, մանաւանդ որ օրէնքից շեղումներ անողները ենթարկվում են քրէական պատասխանատուութեան։

Աւելացնենք և այն, որ այժմ արդէն ժողովրդի մեծամասնութիւնը ընտելացել է անասնաբուժական կանօններին, գլխաւորապէս այն նկատումներով, որ մի կողմից այլևս հիւանդ անասուններին չեն սպանում (ինչպէս նախկին ժամանակներում), այլ նախ և առաջ աշխատում են առողջացնել, իսկ հակառակ դէպքում երբ սատկում է՝ գնահատվում է և փողը վճարվում։

Եւ ահա այդ հանգամանքը աչքի առաջ ունենալով շատերը հէնց որ հիւանդ տաւար են ունենում՝ յայտնում են անասնաբոյժներին և տանում անասնաբուժարանը։ Ցանկանք, որ այդ բանը գոնէ կարողանայ արմատախիլ անել տաւարի ժանտախտը մեր շրջանից։ Գ. Սինանեան

—

Ախալցխա, 22 հոկտեմբերի

Անցեալ տարի գաւառիս հայ գիւղերից չորսն ունէին ուսումնարան։ Սաղեւինն ու Տամալայինը՝ կ. Հ. Բարեգ. Ընկերութեան, իսկ Փոքր-Պամաճինը և Ծուղրուտինը Բագուի Հայոց Կուլտ. Միութեան նպաստներով էին պահվում։

Գիտենք, որ մեր վերոյիշեալ հիմնարկութիւնները իրանց նպաստներով գիւղերում ուսումնարան են բաց անում հինգ տարի շարունակ, որպէսզի այդ ժամանակամիջոցում գիւղացին հասկանայ ուսման ճաշակն ու կարևորութիւնը և ինքնայորդոր կերպով իր սեփական միջոցներով այնուհետև պահէ իր ուսումնարանը։

Մեր գիւղացու ամենացաւոտ կողմերից մէկն էլ դէպի ուսումն ու ուսումնարանը նրա արհամարհական, առ նուազն անտարբեր վերաբերմունքն է։

Անցնում է ուսումն. տարվայ երկրորդ ամիսը, բայց դեռ մեր չորս գիւղերի ուսումնարանների դռներն էլ փակ են։ կ. Հ. Բարեգ. Ընկերութիւնը և Բագուի Հայոց Կուլտ. Միութիւնը հրահանգել էին իրանց պահած ուսումնարանների հոգաբարձուներին, որ անպատճառ հրաւիրեն ցէնզաւոր ուսուցիչ։ Ծուղրուտի հոգաբարձութիւնը, չը գտնելով պահանջված արտօնութիւնն ունեցող ուսուցիչ, ուսումն. տարվայ սկզբին, գրելով իր պայմանները, պաշտօնական թղթով խնդրել էր Կուլտ. Միութեան՝ մի ցէնզաւոր ուսուցիչ ուղարկել։ Տասն օրից աւելի է նոյն մաքով մի հեռագիր էլ է տրված, բայց մինչև օրս ոչ ուսուցիչն է եկել և ոչ պատասխան է ստացվել։

Կուլտ. Միութեան լռութեան պատճառով մեր ուսումնարանի դռները փակ են մնում և 80—100 երկու սեռի մանուկներ փողոցներումն են մնացել։ Հայ

—

Ցարսկիէ-Կոլոդցի, 28 հոկտեմբերի

Տեղիս հայերին հովւում էր Գրիգոր քահ. Մատինեանը։ 1904 թւին վախճանվեց այդ քահանան, և նրանից յետոյ քահանայի պաշտօնը թափուր մնաց։ Վեց տարի եկեղեցին անտէր մնալով՝ նսեմացաւ, անշուքացաւ։ Ժամասացութիւնը վերացվեց, եկեղեցու զանգակը դադարեց ղօղանջելուց։ Տարեկան լինում է 2—3 պատարագ հանդիսաւոր տօներին։ Օրինակատարութիւնների համար ամեն անգամ Սղնախից են քահանայ կանչում, տալով նրան 6—10 ր. ճանապարհածախս, իսկ Չօրհնէքին և Զատկին քահանան գալիս է Թիֆլիսից, ստանալով ճանապարհածախս 25 ր., որ ահագին ծանրութիւն է խեղճ ժողովրդի համար։

Հասարակութիւնը համախօսականով ընտրեց քահանայացու տեղիս հայոց դպրոցի ուսուցչին։ Այս մասին երկու անգամ կազմվեց համախօսական և երկու անգամ էլ առանձին խնդիր ուղարկվեց Վեհափառ Կաթողիկոսին։ Սակայն Էջմիածնի սինօդը այս հասարակ գործն ամբողջ երկու տարի ձգձգեց։ Հասարակութեան համար քահանայի հարցը դարձաւ «արևելեան հարց»։ Այս օրերս հասարակութիւնը խնդիր ուղարկեց Վեհափառ Կաթողիկոսին, խնդրելով հրամայել սինօդին անյապաղ հրաման ուղարկել ձեռնադրութեան, որպէսզի Չօրհնէքին ունենան սեփական քահանայ։ Մի հեռագիր էլ նոյն մաքով ուղարկվեց սինօդին։

Ալիւրի պուդը ծախվում է 1 ր. 10 կ., գարին՝ 70 կոպ., թխած հացը $2^1/_2$ կ., փայտի սաժէնը չը կտրած 8 ր., կտրած վրացու 18 ր.։ Շրջանումս տեղի է ունեցել մարդասպանութեան երեք դէպք։ N. N.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

—

Պետերբուրգ, 1 նոյեմբերի

Նախագահում է իշխան Վոլկոնսկին։

Դուման ձեռնարկում է տարրական դպրոցների օրինագծի յօդուածային քննութեան։

Առաջին յօդուածը մասնաժողովի խմբագրութեամբ տարրական դպրոցների նպատակն է դնում տալ աշակերտութեանը կրօնա-բարոյական կրթութիւն, զարգացնել նրա մէջ սէր առ Ռուսաստանը, տալ նրան անհրաժեշտ նախնական գիտելիքներ, նպաստել նրա մտաւոր զարգացման։ Թէև զանազան ֆրակցիաների ներկայացուցիչներն առաջարկում են մի քանի ուղղումներ համաձայն իրանց ուղղութեան, սակայն վերջում Դուման ընդունում է առաջին յօդուածը մասնաժողովի վերոյիշեալ խմբագրութեամբ աւելացնելով միայն Սպասսկիի ուղղումը՝ տարրական դպրոցի նպատակների այլ կերպ գործադրութեան մասին։

Նախագահի տեղը գրաւում է Կապուստին։

Երկրորդ յօդուածը, որ սահմանում է թէ՝ տարրական դպրոցներում հանրակրթական հաստատութիւններ են, ընդունվում է համարեա միաձայն։

Երրորդ յօդուածը առաջին մասում ասում է, որ տարրական դպրոցը պէտք է բաւարարութիւն տայ համապետական շահերին, երկրորդ մասում՝ որ պէտք է ուշադրութեան առնվեն տեղական ազգաբնակութեան կրօնական, ազգագրական և կենցաղավարական առանձնայատկութիւնները։

Զանազան ֆրակցիաների ներկայացուցիչների առաջարկութիւնները լսելուց յետոյ, Դուման յօդուածը ընդունում է դարձեալ մասնաժողովի խմբագրութեամբ։

Չորրորդ յօդուածը թւում է այն հաստատութիւններին և անձերին, որոնք իրաւունք ունեն բանալ տարրական դպրոցներ։

Յօդուածն ընդունվում է մասնաժողովի խմբագրած ձևով և Երմոլայեվի ուղղումով, որի համաձայն տարրական դպրոցներ բանալու իրաւունք տրվում է նաև հնադաւաններին։

Հինգերորդ յօդուածը, որ ասում է՝ թէ տարրական դպրոցները գտնվում են լուսաւորութեան մինիստրութեան տնօրէնութեան ներքոյ, նոյնպէս մասնաժողովի խմբագրած ձևով է ընդունվում։

Նախագահի տեղը գրաւում է Գուչկովը։

Դուման անցնում է երկրորդ գլխին՝ տարրական դպրոցներ բանալու կարգին։

Վորօնկովը պաշտպանում է սահմ.-ռամկավարների ուղղումը իններորդ յօդուածի համար, որ առաջարկում է սահմանել տարրական դպրոցներ բանալու յայտարարական կարգ բոլոր հաստատութիւնների համար։

Մինիստրի օգնական Գեօրգեվսկին դէմ է սահմ.-ռամկավարների առաջարկութեանը։

Պուրիշկեվիչը կտրականապէս խօսում է յայտարարական կարգի դէմ, որովհետև մասնաւոր նախաձեռնութիւնը Ռուսաստանում բնաւ չէ հասել այն իդէալին, որի մակերևոյթի վրա կանգնած են Անգլիան և Գերմանիան, ուր տարրական դպրոցն աւարտողներից ամեն մինը դառնում է նացիօնալիստ։ Ռուսաստանում, հռետորի կարծիքով, մասնաւոր նախաձեռնութիւնը այդպիսի հետևանքներ չի տայ, «որովհետև,— ասում է վերջում հռետորը,—ռուսաց ինտելիգենցիա, հասարակ լեզուով ասելով, ներեցէք դարձուածքիս համար, կը նշանակէ լկտի, լիրբ» (ծիծաղ աջից. ձախից ուժեղ աղմուկ. ձայներ՝ «դուրս, անպիտան, խուլիգան, պսիխօպատ, խելագար»։

Նախագահը երկար և ապարդիւն զանգահարում է և խօսքը տալիս է հետևեալ հռետոր Նիսէլովիչին։

Աղմուկը չէ դադարում։ Բացագանչութիւններ ձախից. «Կարգի հրաւիրեցէք նրան, սրիկային»։ «Շնորհաւորում ենք Դումային իր նոր նախագահի համար»։ «Նախագահը քննութիւն բռնեց Պուրիշկեվիչի նկատմամբ։ Ո՞ւր է երրորդ Դումայի արժանապատւութիւնը։ Չէ՞ որ այս հիմնարկութիւնը թէյատուն կամ պանդոկ չէ»։

Նախագահը, աշխատելով իր ձայնով ծածկել շարունակ սաստկացող աղմուկը, ասում է. «Դուք ինձ չէք կարող ստիպել փակել նիստը ժամանակից առաջ»։

Աղմուկը ձախից ուժեղանում է։ Օպպօզիցիան յետ է կանչում ամբիոնից Նիսէլովիչին։

Նիսէլովիչը պատրաստվում է իջնել։ Նախագահը հարցնում է նրան, թէ հրաժարվո՞ւմ է արդեօք խօսքից։ Նիսէլովիչը բացատրվում է։

Բացագանչութիւններ՝ «Կարգի հրաւիրեցէք խախտողին։ Փակեցէք նիստը»։

Նախագահը զանգահարում է և ասում է. «Ես գիտեմ, թէ ինչ եմ անում։ Նկատի առնելով, որ շուտով կը լրանայ ժամը 6-ը, ես յայտնում եմ, որ կը փակեմ նիստը և կը կարդամ օրակարգը»։

Աղմուկը ձախից դարձեալ աճում է։ Լսվում է ուժեղ բռունցքազարկ աջակողմեանների ծափահարութեան դէմ։ Ձախից լսվում են առանձին բացագանչութիւններ՝ «Ամօթ հոկտեմբերեաններին իրանց նախագահի համար»։ «Դուրս, հայդա, օրակարգ հարկաւոր չէ, դուրս»։

Նախագահը անլսելի աղմուկի և բռունցքազարկերի մէջ կարդում է օրակարգը։ Նրա խօսքերը խեղդվում են ուժեղ աղմուկից։ Նախագահը, վերջացնելով ընթերցումը, իջնում է ամբիոնից։ Լսվում է աջակողմեաններից և կենտրոնի մի մասից ծափահարութիւն։

Աղմուկը աստիճանաբար մեղմանում է։ Դահլիճը դատարկվում է։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Երէկ Թիֆլիսում տեղի ունեցաւ մի ցաւալի դէպք, որ սոսկալի տպաւորութիւն գործեց ամբողջ հասարակութեան վրա և ցոյց տուեց, թէ դեռ որ աստիճանի անմխիթար իրականութեան մէջ ենք ապրում մենք։ Ցերեկվայ ժամը 12-ի մօտերը 1-ին արական գիմնազիայում սովորականի նման տեղի էին ունենում դպրոցական պարապմունքները։ V դասարանում աւանդում էր ռուսաց լեզուի ուսուցիչ Սերգէյ Սեմենօվիչ Տրօիցկին։ Յանկարծ պարապելու ժամանակ նստարանից դուրս ցատկեց նոյն դասատան աշակերտ 17 տարեկան Շալվա Տավզէրիձէն և դաշոյնը ձեռքին գազանաբար յարձակվեց ուսուցչի վրա։ Դէպքն այնպէս վայրկենաբար կատարվեց և այնպիսի տպաւորութեան մէջ, որ աշակերտներից ոչ ոք չը համարձակվեց վրա վազել և ազատել ուսուցչին կատաղած աշակերտի ձեռքից, որի դաշոյնը արեց իր քստմնելի գործը։ Մի քանի հարուածներ և... դժբաղդ զոհը ընկաւ հէնց այն տեղում արիւնաթաթախ, որտեղից լոյս էր տարածում խոպան մտքերի մէջ... Սարսափելի լուրը տարածվեց բռթէապէս. ի հարկէ անմիջապէս ձերբակալեցին ոճրագործին և տարան ոստիկանատուն։ Եւ հարցաքննութեան ժամանակ նա մի շատ միամիտ պատճառաբանութիւն արեց. թէ ինչու ուսուցիչը նրան թողեց երկրորդ տարին նոյն դասարանում։ Դժբաղդ լուրը կայծակի նման տարածվեց ամբողջ քաղաքում. գիմնազիայի շինութեան շուրջը սկսեց ժողովվել մեծ բազմութիւն։ Կատարվում է քննութիւն։ Գործը յանձնվելու է կարևոր գործերի քննիչին։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը քաղաքային սանիտարական-գործադիր յանձնաժողովի նախագահին ուղարկեց ներքին գործերի մինիստրութեան հրահանգը այն մասին, որ խօլերա եղած տեղերը մնալու են խօլերայից վտանգաւոր դրութեան մէջ և երկարում են գործադիր մասնաժողովների գործողութիւնները։

◆ Թիֆլիսում շուտով բացվում է Կանանց Պաշտպանութեան Համառուսական Ընկերութեան բաժանմունք և այս օրերս մտադրութիւն կայ կայացնել Ընկերութեան բաժանմունքը հիմնողների առաջին նիստը։

◆ Հողային բարեկարգութեան և երկրագործութեան գլխաւոր կօմիտէտը մշակում է օրէնսդրական հաստատութիւններին ներկայացնելու համար մի քանի նախագծեր, որոնցով առաջադրվում է հիմնել Բագւում ձկան պրօմիսլաների կօմիտէտ Անդրկովկասի արևելեան մասի համար և տեղական տուրք առնել ձկնարդիւնաբերողներից Կասպիական-Կուրի բաժնի պրօմիսլաների վրա հսկողութեան ծախքերը ծածկելու համար։

◆ Նոյեմբերի 1-ին Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ բացին կնքված ծրարներ, որոնցով զանազան ֆիրմաներ առաջարկում են քաղաքին իրանց ծառայութիւնները քաղաքային էլեքտրական կայարան կառուցանելու գործում։ Այդ ֆիրմաներից Շուկէրտ և Ընկ.-ը պատրաստ է կայարանը կառուցել և հաստատել էլեքտրական լուսաւորութեան ցանց 726,000 րուբլով. Սիմէնս և Հալսկէ ֆիրման ներկայացրել է երկու վարիանտ՝ մինը 784,000 րուբլու, իսկ միւսը 837,000 րուբլու։ Գործադիր մասնաժողովը ձեռնարկել է ֆիրմաների առաջարկութիւնները գնահատելուն։

◆ Ի նկատի ունենալով որ վերջին ժամանակներս ստէպ-ստէպ են կրկնվում պետութեան մէջ եկեղեցիներ կողոպտելու դէպքերը, ռուսաց սինօդի օբէր-պրօկուրօրը առաջադրութիւն է արել ներքին գործերի մինիստրին, որ անհրաժեշտ է ուժեղացնել հսկողութիւնը եկեղեցիների և նրանց գոյքի վրա։ Մինիստրութիւնը հարկաւոր կարգադրութիւնը արել է։

◆ Նաւթի գինը Թիֆլիսում բաւական բարձրացաւ շնորհիւ այն հանգամանքի, որ նաւթային պահեստների տէրերը քաղաքում կազմել են ժամանակաւոր համաձայնութիւն. նաւթի պուդը, երբ պահեստատէրերը գործում էին առանձին-առանձին, ծախվում էր 1 ր. 5 կ.—1 ր. 10 կոպէկ, իսկ այժմ վաճառում են 1 ր. 35 կ.—1 ր. 40 կ.։ Խօսում են, որ պահեստատէրերը մտադիր են կազմել միութիւն (союзъ) և նաւթի վաճառումը մօնօպօլիա դարձնել իրանց ձեռքում։

◆ Անօնիմ ընկերութեան լիազօր ինժեներ Ֆայնը, մեկնելով Րոստով, լիազօրութիւն է տուել ինժեներ Րինչինսկին՝ շարունակել բանակցութիւնները Թիֆլիսի քաղ. վարչութեան հետ՝ էլեքտրաքարշը յետ գնելու մասին։

◆ Թիֆլիսի գեն.-նահանգապետի կարգադրութեամբ՝ Տիգրան Յարութիւնեանը ենթարկվում է 100 րուբլի տուգանքի կամ մի ամսով բանտարկութեան քաղաքապահ ոստիկան Մանուկեանին վիրաւորելուն համար։

◆ Թիֆլիսի գեն.-նահանգապետի որոշմամբ Իվան Տուշմալովը ենթարկվում է 500 րուբլի տուգանքի կամ 3 ամսով բանտարկութեան՝ ուրիշի անցաթղթով ապրելուն համար, և Եղիազար Բաղդասարեանը՝ առանց թոյլտուութեան զէնք պահելուն և կրելուն համար։

◆ Տալկայից Ջուր բերելու մասին Թիֆլիսի դումայի առաջիկայ նիստում կը ներկայացվի մի ընդարձակ զեկուցագիր։

◆ Այս օրերս Շուլավէրում կը բացվի Ջրանցք և կօծվի նորակառոյց եկեղեցին։ Հանդէսը խոստանում է լինել շատ շքեղ, որի համար հրաւիրված են ներկայ լինել Կովկասի Փոխարքան, Վրաստանի էկզարխը, Թիֆլիսի նահանգապետը, քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեան և ուրիշ շատերը։ Շուլավէրցիները ոչ մի ջանք չեն խնայել հանդէսի աջողութիւնը կատարեալ դարձնելու։ Ջուր բերելու նախաձեռնութիւնը կապված է Շուլավէրի նախկին տանուտէր Վախտանգ Մեհրաբեանի անուան հետ։

◆ Բագւում դերասան Ն. Յովհաննիսեանը մտադիր է խումբ կազմել և տալ մի շարք ներկայացումներ։

◆ Բագւում հրատարակվող թուրքերէն «Գիւնաշ» լրագիրը կիրակի օրից լոյս է ընծայելու «Թատրօնական յաւելուած»։

◆ Բագւում այս օրերս ձեռնարկվելու է նոր երգիծաբանական թերթի հրատարակութեան թուրքերէն «Արը» (Մեղու) անունով Դադաշ Բունեաթ-զադէի խմբագրութեամբ և Ալի Մամէդ-Ալի-զադէի հրատարակութեամբ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

«Տայֆունի» պիեսը հայկական բեմի վրա

II

«Տայֆունը» գրաւել էր մեծ հասարակութիւն դէպի հայկական թատրօնը։ Լցվել էին առաջին կարգերը և օթեակները, նաև հարկաւոր եղաւ աթոռներ դնել երաժշտախմբի տեղում։

Պիէսի կատարումը հետաքրքրել էր հանդիսականներին։ Մի քանի տեսարաններ նկատելի կերպով բռնել էին իրանց վրա հասարակութեան լարված ուշադրութիւնը։

Ճապօնական ինքնատիպ տարրի պատկերացումը և այդ տարրի մի քանի բարոյական ըմբռնումները, միացած պիէսի բեմականութեան հետ, պահպանում էին հարցասիրական և մտազբաղ վերաբերմունք դէպի բեմը։

Զարիֆեան՝ Տօկերամօյի կենտրոնական դերում՝ խաղացրել էր իր հերոսի հոգեբանութիւնը և թափանցել նրա հոգու և սրտի խորքերը։ Նրա Տօկերամօն բոլորովին բնական յաջորդականութեամբ դրական ինքնագուսպ և առողջ իր էութիւնից փոխվում է դէպի մի ճնշված, տանջվող, տատանվող և ողբացող անձնաւորութիւն։ Այն տեսարանը, ուր Տօկերամօն սկսում է կասկածել իր սիրուհուն, համակվում է խանդոտութեան զգացմունքով, վիրաւորվում է իբրև տղամարդ և իբրև ճապօնացի՝ Ելենայի խելագար վարմունքից, յարձակվում է և խեղդում է Ելենային, յետոյ ապուշացած դեգերում և ժողովում իր գիտակցական ոյժերը ելք ստեղծելու սոսկալի վիճակից,—այդ բոլոր տեսարանը մի գրաւիչ արտիստական գործ էր՝ հարազատ իր արտայայտութեամբ և ուժեղ իր զգացուածութեամբ։ Զարիֆեանի ներկայացրած Տօկերամօյի տիպում թոյլ է մի որոշ աստիճան առաջին գործողութեան մէջ ճապօնական այդ քաղաքագէտի ազդեցիկութեան, վճռականութեան, հեղինակաւորութեան, խորհրդաւորութեան գիծը։ Զարիֆեանի Տօկերամօն ճկուն է, սիրալիր, ժպտուն, բայց ոչ ազդեցիկ մի անձնաւորութիւն, ոչ սանձն իր ձեռքին բռնած քաղաքագէտ, ուր ամեն մի ակնարկը օրէնք է իր շրջապատի համար։ Զարիֆեանը վերցրել էր աջող գրիմ և շարժումների մէջ պահպանում էր որոշ պայմանաւորութիւն։ Առոգանութիւնը արտայայտիչ էր, մանաւանդ յուզմունքի բռնկնելում։ Յամենայն դէպս Տօկերամօյի դերը Զարիֆեանի լաւ դերերից մէկն է և գործում է տպաւորութիւն հանդիսականի վրա։

Ելենայի դերում հանդէս եկաւ տ. Մայսուրեան։ Դերասանուհին աշխատել էր տիպի վրա և խաղում էր մտածված։ Երկրորդ գործողութեան մէջ նա խաղաց մեծ զգացմունքով, դրամատիկական ուժեղ ըմբռնողութեամբ։ Տպաւորիչ էին նրա պայքարը Տօկերամօյի հետ և զգացմունքների այն ալեկոծութիւնը, որը հասցրեց նրան խելագար և անզգոյշ արտայայտութիւնների և պատճառ եղաւ գաղտնի անթափանցելուն Տօկերամօյի մէջ։ Մայսուրեանը բոլորովին կատարելագործած կը լինի իր դերը, եթէ առաջին գործողութեան մէջ նա ներկայացնի Ելենային աւելի կենսաթրթիռ, աւելի անհոգ, աւելի ճուռողուն, մինչդեռ Մայսուրեան առաջին խօսքերից իսկ մտցնում է դրամատիկական գիծ Ելենայի դերի մէջ։

Յարութիւնեան և Միրզօյեան ճապօնական խորհրդականների դերերում պէտք է մտցնեն աւելի դրական ոճ, աւելի սառնասրտութիւն և խուսափեն հաճոյախօսական եղանակից։

Ռշտունի (Հիրօնարի) արտայայտիչ կերպով կատարեց իր փոքրիկ դերը։

Պրոֆեսորի դերը խաղացող Արաքսեան վերցրել էր ուրիշ տօն. նրա Բրունը գործում էր աւելի պաշտօնաթող գաւառական գործողի՝ քան ուսումնականի տպաւորութիւն։ Արմէնեան լիովին հարազատ չը ներկայացրեց հեղինակ-գրողի տիպը, բայց խաղաց բնական և խելացի։ Արմէնեան, որքան լսեցինք, վերցրել է այդ դերը 2 օր առաջ, դերասան Շահխաթունու հիւանդութեան պատճառով։

Օրիորդ Նդամեան իր փոքրիկ դերը կատարեց բաւարար։

Դատարանի տեսարանը չափազանց ձըգձըգված էր, ուստի սկզբումն սա շատ հետաքրքրեց, իսկ յետոյ սկսեց ձանձրացնել։ Պէտք է կրճատել երկրորդական լիւաների ցուցումները։ Մամիկոնեան, Փիրումեան, Ալլահվերդեան նպաստում էին անսամբլին։

Ներկայացման րէժիսեօրական մասը աջող էր։ Ա. Բ.

—

Ասխաբադ, 22 հոկտեմբերի

Ասխաբադը յաճախ կենդանութիւն է ստանում, երբ այցելում են այստեղ յայտնի դերասաններ, երգիչներ կամ օպերային խմբեր։ Առևտրական գործերի ու հաշիւների մէջ խորասուզված մի քաղաքի վերջնիս մէջ բնակվող փոքր ի շատէ ինտելիգենտ դասի համար առանձին մխիթարութիւն պիտի համարել գեղարուեստին նուիրված համեստ գործիչների այցելութիւնները, որոնք հետաքրքրվողների բազմութիւն են գրաւում։ Դեռ անցած տարի անմահ Կոմիսարժեվսկայայի ներկայացումներին դահլիճը ծայրէ ի ծայր լըցվում էր խուռն բազմութեամբ։ Այդպէս էր նաև կայսերական թատրօնների երգչուհի Միխայլովայի կօնցերտի, ինչպէս նաև Վալէնտինէտտիի օպերէտային խմբի և այլ դերասանների ներկայացումների ժամանակ։

Այդպէս ահա մի ուրախալի նորութիւն էր, երբ վերջերս Ասխաբադ այցելեց կայսերական թատրօնների արտիստ, տենօր Դաւիդ Իւժինը՝ արքունական թատրօնի բարիտօն Ելախովի և պիանիստ վիրտուօզ Բարաբէյչիկի հետ։

Իւժինը առաջին և երկրորդ կօնցերտի ժամանակ մեծ աջողութեամբ երգեց Վագների «Լօէնգրին», Վէրդիի «Տրավիատա», Մասսնէի «Վերտեր», Չիլէայի «Արլեզիանա», Բորոդինի «Կնեազ Իգոր» և Րիմսկիյ-Կորսակովի «Մայիսեան գիշեր» օպերաներից։ Ելախովի հետ դուէտ երգեց Բիզէի «Մարգարիտ որսորդները», Վէրդիի «Ճակատագրի ոյժը» օպերաներից։

Տպաւորիչ երգեց նոյնպէս Ելախովը Րիմսկիյ-Կորսակովի «Սադկօ», Լէօնկավալլօյի «Մէդիչի» և Բիզէի «Կարմէն» օպերաներից։

Արտիստներին նուագակցում էր Բարաբէյչիկը, որը նոյնպէս գեղեցիկ կերպով նուագեց դաշնամուրի վրա Րախմանինովի «Նախերգանքը» և Շօպէնի «Պօլօնէզը»։

Երկրորդ կօնցերտի ժամանակ «Եւգէնիյ Օնեգինի» մէջ շնորհալի խաղացին Իւժինը Լենսկիի, իսկ Ելախովը Օնեգինի դերերում։

Կօնցերտներն անցան աջող. միայն տեղ-տեղ Իւժինի ձայնը դաւաճանում էր նրան, երբ բարձր թռիչքներից յետոյ անցնում էր մեղմ նուագների։

Արտիստների ամեն անգամ դուրս գալը որոտալից ծափեր էր քաղում հանդիսականներից։ Գ. Հ.

ՄԿՆԵՐ ԵՒ ԱՌՆԷՏՆԵՐ ՈՉՆՉԱՑՆԵԼԸ

—

Անցեալ շաբաթվայ «British Medical Journal»-ում, Isleof Man կոչված կղզուց բժիշկ Greene-ը գրում է, թէ երբ նա առաջին անգամ այդ կղզին գնաց, չորս տարի ու կէս առաջ, նրան ասացին, որ նա պէտք է մէկ երկու կատու պահէ իր տանը, քանի որ այդ կղզում սովորականից աւելի մկներ և առնէտներ կան. բայց որովհետև աղախինը կատուից աւելի էր վախենում, քան մկներից, նա բաւականացաւ թակարդ և թոյն գործածելով։ Մի քիչ յետոյ, լսելով որ մկները և առնէտները՝ բացի իրանց հոտից ուրիշ հոտեր չեն սիրում և վախենում են Paraffin իւղից, վճռեց այդ նիւթով փորձ անել։ Այդ ժամանակ շատ մկներ կային իր տան ամեն կողմը, մինչև անգամ ննջարաններում։ Նա մէկ մուկ բռնեց և վրան մի քիչ Petroleum սրսկելով բաց թողեց առանց նրան վնասելու. մուկը անմիջապէս վազեց և իր ծակը մտնելով անյայտացաւ։ Դրանից յետոյ շարունակ երկու տարի մկներից ազատ մնաց, և երբ մէկ երկու հատ երևացին, նա կրկին բռնեց մէկը և վրան Petroleum սրսկելով բաց թողեց. և այնուհետև նրանց տունը մինչև օրս՝ 4 տարի ազատ մնաց մկներից։ Իր հարևաններից ամեն մէկը երկու կատու է պահում և մէկը, որի տունը միայն 50 քայլ է իր տնից, 6 կատուներ է պահում, բայց և այնպէս շատ մկներ և առնէտներ ունի։

Բժիշկը յոյս է յայտնում, որ այս շատ պարզ և էժան միջոցը սովորաբար (systematically) գործածելով աշխարհիս ամեն կողմը, և վանտելով այս վնասակար կենդանիներն իրանց սովորական բոյներից և կերակրվելու տեղերից, կարելի կը լինի արգելել նրանց արագ բազմանալը և գուցէ ժամանակով բոլորովին ոչնչացնել։

Այս միջոցը աւելի ձեռնտու և արագ է, քան թակարդը, թոյնը և Virus-ի առաջ բերած տարափոխիկ հիւանդութիւնը, որովհետև նրանք չեն սատկում իրանց բոյներում և գարշահոտութիւն ու հիւանդութիւն առաջ բերում բնակարանների մէջ, այլ փախչում են այն տեղերից, ուր Paraffin-ի հոտ կայ։

Գուցէ սրա նման մի եղանակով կարելի լինի դաշտային մկներին էլ անհետացնել և հունձերը ազատել նրանց աւերումից։

Յ. Ա. Քալանթարեանց

Սկարբրօ (Անգլիա), 6 նոյ. (ն. տ.)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 16 նոյեմբերի

[illegible]

Բ. Տէր-Յակոբեան

ՕՐՎԱՑ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ԴՈՒՐՍ

(Նամակ խմբագրութեան)

[illegible] въ новизнѣ старина слышится *). [illegible] 1836 թ. [illegible] (№ 226) [illegible] (№ 242) [illegible] N. N., Վ. Ծ., Նաև [illegible]

*) Նոր մէջ հին է լսւում։

բացի իմ ստորագրութեամբ յօդուածները ինձ են պատկանում, և ես այսօր միանգամայն առիթ չունեմ ոչ հրաժարվելու նրանցից և ոչ էլ խուսափելու մի տեսակ պատմական պատասխանատուութիւնից։

Իմ դիրքի մասին «Արձագանքում» իբրև խմբագրութեան ծայրագոյն ձախակողմեանի—որը հազիւ թէ վրիպած լինէր «Մշակի» դիտողութիւնից—կարող է վկայել այն ժամանակվայ քարտուղար Շիրվանզադէն։

Մասնաւորապէս «Մշակի» և Արծրունու գաղափարների» մասին իմ կարծիքը արտայայտած եմ Գրիգոր Արծրունու մահվան առիթով գրած «Արծրունու գրական գործունէութիւնը» վերտառութեամբ իմ յօդուածում *)։

Ինչ վերաբերում է Գ. Ենգիբարեանի մի այլ ակնարկին, թէ իմ յօդուածը «պատուիրած պաշտպանութեան տպաւորութիւն է թողնում», թէ «Եազուբեանցը զակազով է գրում», այս տողերում Գ. Ենգիբարեանը հանդիսանում է ինքը ամբողջապէս իրան հանրածանօթ յատկութեամբ, որ մի տեսակ ենգիբարեանութիւն հասարակ անուն է դարձել։ Եւ նրան ուղղելու կամ համոզելու համար չէ, որ գրում եմ այս երկտողը։

1888 Թւից մասնակցելով մեր օրագրութեան (շատ չափաւոր կերպով), սկզբից ի վեր բոլորովին մեկուսացած որևէ շրջաններից կամ ազդեցիկ ու դիրքաւոր անձնաւորութիւններից, միանգամայն անկախ դիրք եմ ունեցել որևէ տեսակէտից։ Չեմ ունեցել և չունեմ ոչ ոքի հետ այնպիսի յարաբերութիւն կամ ծանօթութիւն, որը առիթ տար Գ. Ենգիբարեանի խնայնուացիային։ Եւ ինչ՞ու զակազով գրեմ։

Փառք Աստուծոյ. էջմիածնեցի չեմ, ազգային իւրիսկօնսուլտ չեմ եղել՝ այժմս տապալված. սիրտս ոչ ոք չէ դաղել, ոչ մի ազգային՝ կանգնած թէ գլորված, նախկին թէ այժմեան կամ ապագայ մինիստրութեանց անդամ չեմ եղել, չեմ և չեմ էլ լինելու։

Թող չը վրդովվի Գ. Ենգիբարեանի հոգու անդորրութիւնը։

Ափսոսում եմ խոստովանվել, որ կեանքիս մէջ դեռ էջմիածնում չեմ եղել...

Վախենալով՝ մի գուցէ մէկը իմ այս տողերից եզրակացնէ, թէ հարկ եմ համարում ինձ արդարացնել, ուրեմն qui s'excuse s'accuse, վերջ եմ տալիս այս pro domo sua իմ մի քանի տողերին։ Անձնականի վերաբերեալ այլևս և ոչ մի տող չի լինի իմ կողմից նուիրված։

1905 Թւականը մեզ ամենիս հետ ինձ ևս «Նոր հոգի, նոր կեանք պարգևեց»։ Ուստի Թողնելով հինը, աւելի պատեհ եմ համարում անցնել օրվայ կարևոր խնդրին, որին նուիրված կը լինի «Թեմական խորհուրդների կազմակերպութիւնը և հին օրէնք (Պոլօժենիէ)» իմ հետևեալ յօդուածը։

Կար. Եազուբեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Էնզէլի, 28 հոկտեմբերի

Վերջին տարիներս հայ նահապետական կեանքի մէջ մտան «եւրոպական» այնպիսի նորութիւններ, որոնք աչք էին ծակում իրանց տաւելապէս բացասական կողմերով,

Այս ընդհանուր հոսանքից տարվում է նաև Պարսկաստանի հայութիւնը։

Բանն այն է, որ մի քանի երիտասարդների բուռն ջանքով այստեղի ընտանիքներում մտցվում է «սիրոյ լիգայի» վարդապետութիւնը և ժխտվում «սեփականութիւնը», միայն առայժմ կանանց վերաբերեալ։ Կին, ընտանիք, երեխայ, տղայ, աղջիկ չը պէտք է սեփականութիւն լինեն։ Կինը կամ մարդը այսօր սրա հետ կարող է ժամանակ անցկացնել, էգուց նրա, և այլն, և այսպէս շարունակաբար։ Այս «գաղափարը» տարածողներն ասում են. «Ի՞նչ է նշանակում կին, երեխայ, աղջիկ սեփականեցնել և կապանքներ դնել։ Մարդ կարող է աղջկանը մեծացնել և փոխանակ տալու ուրիշին՝ ինքը վայելել նրա քաղցրութիւնը։ Հարևանները կարող են ազատ կերպով, առանց գաղտնիքի, միմեանց կնոջից օգտվել»... Եւ այլն և այլն։

Այս և սրանից աւելին, որը քաշվում ենք ժամուլում արձանագրել, քարոզվում է տանը, փողոցում, հրապարակում ընդհանուրի առաջ։ Չը գիտեմ՝ Վանի «սիրոյ լիգան» կարծ՞ղ է այսքան առաջադիմած լինել։ Կասկածում եմ։

Ուղիղ սրան հակառակ, միւս ծայրում, դարձեալ այստեղի հայերի շրջանում, կատարվում է մի այլ օտարոտի բան։

Մէկի կինը եթէ երեխայ չէ ծնում կամ ծնածը չէ ապրում, խմբերով դիմում են մօլլաների օգնութեան, որ «գրով» երեխայ ծնեցնեն կամ ծնածին երկարակեաց շինեն։

Սրանք անհերքելի փաստեր են, որոնք արձանագրում ենք։

Մուջահիդ

ԽԱՂԱՂԱՍԷՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ստոկհօլմում կայացած խաղաղութեան համաշխարհային կօնգրէսը, ինչպէս յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին, քննելով իտալական պատգամաւորներից մէկի՝ տիկին Ռօզալիա Աղամի առաջարկը, յանձնել էր միջազգային ուսուցման միայուն յանձնաժողովին՝ հրատարակել մի կոչ՝ հիմնելու խաղաղասէր երիտասարդութեան մի համաշխարհային դաշնակցութիւն։

Այժմ յանձնաժողովը իր բոլոր անդամների ստորագրութեամբ, որոնց մէջ կան բոլոր ազգութիւններից ներկայացուցիչներ՝ պատկանող խաղաղութեան մեծ բանակին, հրատարակել է հետևեալ կոչը.

Այս տարվայ օգոստոսի 1—6-ին Ստոկհօլմում կայացած խաղաղութեան համաշխարհային XVIII կօնգրէսը միաձայն կայացրեց հետևեալ որոշումը, որ բարեբաղդ ենք հաղորդելու.

«Կօնգրէսը մեծ հաճոյքով իմացաւ այն արդիւնքը, որ ձեռք է բերված Իտալիայում դպրոցական երիտասարդութեան մօտ կատարված պրօպագանդայով, որ քիչ ժամանակում համախմբել է 4,000 ջահել աղջկերք խաղաղութեան մի ընկերութեան մէջ։

«Կօնգրէսը ողջունում է նոյնպէս Բելգիայում մի պատանեկական ընկերութեան ստեղծումը՝ կոչված «Խաղաղութեան բելգիական խումբ»։

«Կօնգրէսը յանձնում է միջազգային ուսուցման և խաղաղասիրական դաստիարակութեան միայուն յանձնաժողովին նպաստել, որ զանազան երկիրներում ստեղծվեն համանման ընկերութիւններ և դաշնակցել տալ նրանց իրար հետ»։

Այս որոշումն ի կատար ածելու նպատակով, տիկին Գվիս Աղամի—դաշնակցութեան ծրագրի տեղեկաբերը — հաճեց ստանձնել ժամանակաւոր դաշնակից յանձնաժողովի ընդհանուր քարտուղարութիւնը։

Անշուշտ հարկ չը կայ պնդելու մատաղ սերնդի մէջ խաղաղութեան համար ընկերութիւններ ստեղծելու օգտակարութեան, անհրաժեշտութեան մասին։ Բոլոր այն անձինք, որոնք մինչև այսօր անձնուէր են եղել խաղաղութեան դատի առաջադիմութեան, կը հաստատեն, որ երիտասարդութեան խաղաղասիրական կրթութիւնը պէտք է սկսվի և առաջ տարվի մեթոդիկաբար, առանց այլ ևս յապաղելու։

Դաշնակցութիւնը մտադիր է միացնել ամբողջ երիտասարդութիւնը, այսինքն երիտասարդուհիների և երիտասարդների և խառն ընկերութիւնների բոլոր ընկերութիւնները։

Նախաձեռնողների նպատակը, Եւրոպայի համար, օրինակ, ամփոփվում է «Երիտասարդ Եւրոպա» տիտղոսի մէջ, որ տրվում է, գոնէ ժամանակաւորապէս, ազգային ընկերութիւնների եւրոպական համախմբման։

Ամէն մարդ կը հասկանայ, որ խնդիրը վերաբերում է հարկաւոր գործունէութիւնը զարգացնելուն, որպէսզի կարճ ժամանակամիջոցում կարելի լինի բերել մաքերը այն բարոյական և մտաւոր մակերևոյթին, որ նրանց ընդունակ կը դարձնի պահպանվել խաղաղութեան վերջնական հաստատութիւնը ազգերի միջև, պահպանել ազատութեան, առաջադիմութեան և արդարութեան հիմնարկութիւնները, որոնք անհրաժեշտ են նոր, եղբայրական և համերաշխ աշխարհին, որ մեր սերունդը և ապագայ սերունդը պարտական են մարդկութեան։

Այդ առիթով մենք ուղղում ենք մի ջերմ կոչ բոլոր անձնուէր անձանց, բոլոր կանանց, բոլոր մայրերին, բոլոր մատաղ ոգևորութիւններին երկու սեռի, անդրանիկներին, որոնք կարող են համախմբել նրանց իրար մէջ։ Եւ մենք գիտենք, որ խմբվելով կը պատասխանեն մեզ։ Մենք նրանց կանխապէս ուղղում ենք մեր եռանդուն շնորհակալութիւնները, մեր եղբայրական զգացումների արտայայտութիւնը։

(Ստորագրել են՝ յանձնաժողովի նախագահը և 60 անդամները, իբրև ներկայացուցիչներ զանազան երկիրների և ազգութիւնների)։

*) Դժբաղդաբար լոյս տեսած մի քանի խմբագրական փոփոխութիւններով, որոնց պատճառով ես ստիպված էի նոյն իսկ N. N. իմ կեղծանունը բաց թողնել։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 Թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՁԻԿՕՎԱՆԻ—9½—11 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Գ. Ս. ՁԻԼԲԵՐՇԱՑ—12½—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Գ. Ս. ՁԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ի. Ց. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
103. 0—116

ԲԺԻՇԿ
Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Ականջի, քթի, բկի, կոկորդի հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւնը (Առաւօտեան 9—1 ժամը.
(Երեկոյեան 5—7 ժամը.
Վելիամինօվսկայա փ. № 13, տ. Սէյլանովի, 3-րդ գիմնազիայի կողքին։
(օ. մ.) 1227. 100—2

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրոֆ. Mathieu-ի մասնագիտական կլինիկայից՝ Պարիզում։
Ընդունելութիւն (առաւ. ժ. 9—11.
(երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39.
(ա. օ.) 1179. 100—14

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։
Ընդունելութիւնը ամեն օր { 12½—2 ժ. ցերեկվա, 5—7 ժ. երեկոյեան, Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ց.
Հասցէն { Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33. Сололаки, уголъ Бебутовской и Паскевича, 32.
(չ. ու. կ.) 1134. 100—28

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սրբազան առաջնորդի Թոյլտուութեամբ, կիրակի, նոյեմբերի 7-ին, պատարագից յետոյ, ցերեկվայ ժամը 12-ին
ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑՈՒՄ
կայանալու է
ԾԽԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ
քննելու նախորդ տարվայ հաշիւը և ընթացիկ տարվայ նախահաշիւը։ Մողնու իրաւատէր ծխականներին խնդրում ենք շնորհ բերել ժողովին։ Եթէ առաջին ժողովում ծխականների օրինական Թիւ ներկայ չը լինի, երկրորդ և վերջնական ժողովը կը կայանայ նոյեմբերի 14 ին։ Երկրորդ ժողովի համար նոր յայտարարութիւն չի տալվի։
Փոխ-նախագահ հոգաբարձութեան՝
Նիկ. Տէր-Ղևոնդեան
(չ. ու. կ.) 1237. 3—1

5 րուբլի ամեն օր, և աւելի, հեշտութեամբ կարող են վաստակել տղամարդիկ և կանայք՝ ընդունելով պատուէրներ շատ սպառվող մի առարկայի համար։ Դրամագլուխ և գիտութիւն չէ պահանջվում։ Պայմանները, հատատրմաթուղթը և ամբողջ նիւթեղէնները կուղարկվեն՝ հէնց որ կը ստացվի 21 կոպ. մարկաներով՝ ճանապարհածախքի համար։ Հասցէն՝
О-ву „СЕМИ-ЭМАЛЬ“ г. Лодзь, № 52.
(3,6,10,13,16) (В.80120) 1207. 2—1

ԿԱՆԱՑԻ ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ
Աերօպլան
Ստացված են նոր բացված խանութում
O BON GOUT
Սօլօլակսկայա փող., № 10, Օտտէնի դեղատան մօտ։
ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ ԵՆ ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ։
Պահանջվում են վարպետուհիներ
(ա.օ.) 1223. 5—5

ГОТОВИТСЯ КЪ ПЕЧАТИ И ВЪ СКОРОМЪ ВРЕМЕНИ ВЫЙДЕТЪ СПРАВОЧНО-ИСТОРИКО-ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЕЖЕГОДНИКЪ

АРМЯНЕ ВЪ МОСКВѢ

Цѣль изданія дать точный и обстоятельный указатель по цѣлому ряду запросовъ справочнаго характера касающихся торгово-промышленной и общественной жизни Московскихъ армянъ, а равно дать общія свѣдѣнія о жизни Москвы, необходимыхъ каждому человѣку. Въ этомъ отношеніи ежегодникъ идетъ на встрѣчу назрѣвшей потребности имѣть адресъ-спутникъ, отсутствіе котораго особенно ощутительно для Кавказцевъ, ѣдущихъ въ Москву по всевозможнымъ надобностямъ. Являясь первымъ опытомъ въ этой части своего назначенія, ежегодникъ будетъ обслуживать нужды людей различнаго общественнаго положенія, всевозможныхъ профессій, занятій и т. п., вполнѣ замѣняя адресный столъ, комиссіонныя конторы и пр., давая притомъ всевозможныя справки вплоть до адресовъ всѣхъ живущихъ въ Москвѣ армянъ.

Второй цѣлью ежегодника „Армяне въ Москвѣ“ является попытка дать сводку благородной вѣковой работѣ, возникшей и развившейся подъ непосредственнымъ вліяніемъ Московской культуры.

Ежегодникъ „Армяне въ Москвѣ“ выйдетъ въ размѣрѣ книги большого формата и будетъ снабженъ иллюстраціями и фотографическими снимками видныхъ армянскихъ дѣятелей.

ОТКРЫТЪ ПРІЕМЪ ОБЪЯВЛЕНІЙ ВЪ ЕЖЕГОДНИКЪ

Впереди текста за страницу 30 руб., ½ 15 р., ¼ 10 руб., ⅛ 5 руб.
Въ серединѣ текста за страницу 40 руб., ½ 20 р., ¼ 12 руб., ⅛ 8 руб.
Въ концѣ текста за страницу 20 руб., ½ 10 р., ¼ 5 руб., ⅛ 3 руб.

Адресъ конторы и редакціи: Москва, М. Царицынская, д. 9. кв. 3, В. И. Мамиконяну.
(չ. ու.) 1235. 2—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԱՀԱՆԳԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ Թիֆլիսի Արքունական Պալատում նոյեմբերի 30-ին 1910 Թ. ցերեկվայ ժամը 12-ին տեղի կունենան՝ Թէ բանաւոր և Թէ փակ ծրարներով ԱՃՈՒՐԴՆԵՐ ամբողջովին և մաս-մաս, երեք օրից յետոյ կրկնաճուրդի նշանակումով, կապալով տալու համար երեք տարվայ ժամանակով, պայմանագրի հաստատութեան օրից սկսած, Թիֆլիսի նահանգի ստորև յիշված էտապային կայանների համար սայլեր մատակարարելու և պահպանելու գործը։ Նրանք, որոնք կամենում են մասնակցել բանաւոր աճուրդին, պարտաւոր են՝ աճուրդը նշանակված օրվայ առաւօտեան մինչև ժամը 11-ը ներկայացնել խնդիր Թիֆլիսի Արքունական Պալատին, կցելով խնդրքին առևտրական վկայգրերը, անցագիր՝ կոչման մասին, և պահանջվող գրաւականը՝ այն է տարեկան կապալագրամի ⅓ մասը։ Փակ ծրարներով աճուրդին մասնակցողները պարտաւոր են՝ ոչ ուշ քան մինչև առաւօտեան ժամը 11-ը աճուրդի օրը՝ ներկայացնել կամ ուղարկել Թիֆլիսի Արքունական Պալատին յայտարարութիւն՝ գրված Արքուն. Կապալ. Կանօնադր. (հրատար. 1900 Թ.) 144-րդ յօդ. ցոյց տրված ձևով, կցելով նոյնպէս վերոյիշեալ դօկումէնտները և գրաւականը։ Այն յայտարարութիւնները, որոնք համապատասխան չեն լինի Արքուն. Կապալ. և Մատակար. Կանօնադր. 144-րդ և 145-րդ յօդուածներին, կը համարվեն անվաւեր։ Ցանկացողները պայմանների հետ կարող են ծանօթանալ Նահանգական Վարչութեան մէջ և Թիֆլիսի Արքունական Պալատում ամեն օր, բացի կիրակի և տօն օրերից, առաւօտ. ժամը 10-ից մինչև 12-ը։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Թիֆլիսի նահանգի էտապային կայանների և պահանջվող սայլերի քանակի.

I. ԷՏԱՊԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ՝ ՄՇՏԱԿԱՆ ՍԱՅԼԵՐՈՎ.

Թիֆլիսում.	
Թիֆլիսի կայան (ունի էտապային շինութիւն)	6 սայլ
Սղնախի գաւառում.	
Կակաբէթի (ունի էտապային շինութիւն)	2 »
Կաչրէթի (ունի էտապային շինութիւն)	2 »
Նուկրիանի	5 »
Մուկուզանի (ունի էտապային շինութիւն)	1 »
Լագօդէխի (ունի էտապային շինութիւն)	2 »
Ալազանի (ունի էտապային շինութիւն)	2 »
Ցարսկիէ-Կոլօդցիի (ունի էտապային շինութիւն)	1 »

II. ԷՏԱՊԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ՝ ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՍԱՅԼԵՐՈՎ.

Թիֆլիսի գաւառում.	
Վազիանի (ունի էտապային շինութիւն)	4 »
Սարթաչալայի (ունի էտապային շինութիւն)	4 »
Մուխրօվանի (ունի էտապային շինութիւն)	3 »
Գոմբորի (ունի էտապային շինութիւն)	3 »
Ախալքալաքի գաւառում.	
Խէրտվիսի (ունի էտապային շինութիւն)	2 »
Ախալքալաքի	2 »
Թելաւի գաւառում.	
Թելաւի	3 »
Ախալցխայի գաւառում.	
Ացխուրի (ունի էտապային շինութիւն)	2 »
Ասպինձի (ունի էտապային շինութիւն)	2 »
Ախալցխայի	2 »
Գօրու գաւառում.	
Բօրժոմի	1 »

(ա. օ.) 1230. 3—3

Типографія „Экономія“, Большая-Ванковая № 2.